

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠTAJ O RADU 2016

Bosna i Hercegovina
**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2016. GODINI**

Tuzla, decembar 2016. godine

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvještavanja regulatornih tijela u Evropskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagodavanjima koja izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI.....	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK.....	10
3.3	Postupci licenciranja.....	18
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata.....	20
3.5	Rješavanje sporova.....	23
3.6	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema.....	24
3.7	Postupci određivanja tarifa.....	28
3.8	Tržište električne energije.....	31
3.9	Energetska statistika.....	40
3.10	Ostale ključne aktivnosti.....	43
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA.....	47
4.1	Energetska zajednica.....	47
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA.....	52
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	53
4.4	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER.....	54
4.5	Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER.....	55
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ.....	57
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2017. GODINI.....	59
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine.....	63
B:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.....	65
C:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	67
D:	<i>Acquis</i> Energetske zajednice.....	69
E:	Otvoreni sporovi: Energetska zajednica – Bosna i Hercegovina.....	71

1. UVOD

Održivi razvoj energetskeg sektora, na globalnom, regionalnom i lokalnom planu, imperativna je zadaća djelovanja kreatora politika i regulatora, kao i odgovornih kompanija i kupaca. Odluke koje se donose na nacionalnom i evropskom nivou utječu jedne na druge i određuju kako zadovoljavati potrebe za energijom, po kojoj ekonomskoj cijeni i kakvim utjecajem na okoliš. Promjene djeluju na način proizvodnje, transporta i potrošnje energije i utječu na današnje i buduće generacije. Ovi izazovi istovremeno su i novi potencijal sektora – omogućeni su novi fleksibilni odnosi između pružalaca i korisnika usluga, snabdjevača i kupaca, koji nude efikasnije modalitete funkcioniranja tržišta.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i snabdijevanjem električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Elektroenergetski sektor Bosne i Hercegovine u 2016. godini obilježen je uspješnim funkcioniranjem balansnog tržišta, zaživljavanjem evropskih energetskeg tržišnih principa i aktivnostima čiji je cilj sigurnost snabdijevanja, konkurencija i održivost. Protekla godina može biti okarakterizirana kao prva poslovna godina u uvjetima otvorenog tržišta električne energije, u kojoj je cijeli sektor pokazao da jeste i da ostaje stabilni dio privrede u BiH.

Tržište električne energije u 2016. godini odlikuju trendovi povećanja prometa i smanjenja cijena, kako na veleprodajnom tako i na maloprodajnom tržištu. Time se u BiH pokazuju puni efekti liberalizacije tržišta i rezultati rada regulatorâ.

Bosna i Hercegovina je kao predsjedavajuća Energetske zajednice u 2016. godini napravila značajne korake na približavanju Evropskoj uniji. Odgovori na *Upitnik Evropske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU*, koji se izrađuju za poglavlja *Energija, Transevropske mreže i Zaštita potrošača i zdravlja*, omogućit će detaljno identificiranje neophodnih daljnjih aktivnosti BiH u primjeni energetske pravne tečevine Evropske unije o internom energetskeg tržištu.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je tokom 2016. godine nastavila misiju regulatora u sektoru, kreirajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdano snabdijevanje električnom energijom, uz kontinuirani nadzor licenciranih subjekata. Zajedno sa regulatorima iz regije, DERK je učestvovao u realizaciji konkretnih mjera za razvoj regionalnog tržišta električne energije i njegovu integraciju sa tržištem EU.

Elektroenergetski sistem BiH je u toku 2016. godine radio stabilno i svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. U elektroprijenosni sistem uključen je novi dalekovod DV 110 kilovolti (kV) Visoko – Fojnica, kao i nove trafostanice TS 110/x kV Bužim, Fojnica, Laktaši 2, i Mostar 9 (Buna) sa novim ili rekonstrui-

ranim priključnim dalekovodima. Termoelektrana Stanari instalirane snage 300 megavata (MW) počela je svoj komercijalni rad.

U protekloj godini ostvarena je rekordna proizvodnja od 16.509 gigavatsati (GWh) električne energije, što je za 1.101 GWh, odnosno 14,6 % više od proizvodnje u 2015. godini. Hidrološki umjereno nepovoljna godina u kojoj su dotoci bili niži od višegodišnjeg prosjeka rezultirala je proizvodnjom od 5.469 GWh u hidroelektranama, što je povećanje za 0,8 %. Proizvodnja u termoelektranama je iznosila rekordnih 10.608 GWh, što je za 1.896 GWh, odnosno 21,8 % više nego u prethodnoj godini. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetro, solarne i elektrane na biogoriva) također je zabilježila značajno povećanje od 62,3 % i iznosila je 400,8 GWh. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 30,9 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 12.865 GWh, čime je godišnji trend rasta iz prethodne godine sa 3,2 % smanjen na 2,1 %. Ipak, time je i ukupna potrošnja ostvarila historijski maksimum. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem povećana je 4,1 %, dok je distributivna potrošnja veća 1,4 % u odnosu na prethodnu godinu. Najveće povećanje (6,5 %) potrošnje evidentirano je kod kupaca priključenih na 10 kV mrežu.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2016. godini od 2.098 MW zabilježeno je 31. decembra 2016. godine u osamnaestom satu, što je manje od historijskog maksimuma od 2.207 MW, iz istog dana i sata 2014. godine.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 19.070,1 GWh, što je za 6,8 % više nego u 2015. godini. Prijenosni gubici iznosili su 333,3 GWh, odnosno 1,75 % od ukupne energije u prijenosnom sistemu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.024,8 GWh ili 10,26 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora BiH.

U 2016. godini izvezeno je 5.287 GWh, što je 53,5 %, odnosno 1.842 GWh više nego u prethodnoj godini, i u najvećoj mjeri je posljedica povećane proizvodnje električne energije. Uvoz električne energije iznosio je 1.525 GWh, sa porastom od 16,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosnog sistema BiH je iznosio 2.871 GWh, što je povećanje od 432 GWh ili 17,7 % u odnosu na 2015. godinu.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od pet godina (od 10. augusta 2011. godine).

Do izbora gospodina Zeljkovića, funkciju člana Komisije obavljao je gospodin Mirsad Salkić. Uočljivo je da je istekao prvi petogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske. Imajući u vidu da je *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a slijedom dosadašnje prakse, Milorad Tuševljak obavlja funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje (re-imenovanje) člana Komisije iz Republike Srpske.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na ravnopravnom osnovu rotiraju na funkciji predsjedavajućeg svake godine. Ovu funkciju do 30. juna 2016. godine je obavljao Milorad Tuševljak. Suad Zeljković aktuelni je predsjedavajući Komisije do 30. juna 2017. godine.

DERK je Zakonom uspostavljen kao nezavisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obavezu djelovanja u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti. Navedeni principi ugrađeni su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav način rada je u najvećoj mogućoj mjeri usaglašen sa *Smjernicama Sekretarijata Energetske zajednice o nezavisnosti nacionalnih regulatornih tijela* iz januara 2015. godine. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana nezavisnost Državne regulatorne komisije za električnu energiju pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i finansijsku dimenziju.

Treći energetske paketi Evropske unije posebno naglašava korelaciju regulatorne nezavisnosti i provođenja reformi, te uvodi povećana ovlaštenja i pojačava nezavisnost regulatora, naročito u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

¹ U vrijeme izrade ovog izvještaja postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Vladi ovog entiteta. Nakon što prijedlog Vlade potvrdi Narodna skupština Republike Srpske, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

“DERK je pokazao aktivan angažman u obavljanju svojih dužnosti, protežući svoje ograničene nadležnosti do najveće moguće mjere.”

Iz Izvještaja o implementaciji Sekretarijata Energetske zajednice, 1. septembar 2016.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji efikasnijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu učestvuju zaposlenici iz različitih sektora.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja stječu se na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inostranstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje je postalo dominantno u praksi Komisije. Sistematičnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Sekretarijata Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora i Škole regulacije u Firenci, te seminare Direkcije za evropske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije BiH u Evropsku uniju.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2016. godini dali su *Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID)* kroz projekt *Investiranje u sektor energije (EIA)* i *Njemačko društvo za međunarodnu saradnju (GIZ)* kroz projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH*, u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različitog tematskog sadržaja.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na adekvatan način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružao kvalitetne stručne informacije o energetskom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti, uz posebno organiziranu edukaciju predstavnika sredstava javnog informiranja.

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2015. godini razmatran je na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Izveštaj je usvojen

- *na 30. sjednici Predstavničkog doma održanoj 14. maja 2016. godine, i*
- *na 20. sjednici Doma naroda održanoj 16. juna 2016. godine.*

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaralac organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim principima, znanjima i preporukama i kroz međusobno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom periodu je funkcionalno zastarjela i otpisana informatička oprema zamjenjivana novom, uz poštovanje propisanih standarda i smjernica Vijeća ministara BiH za nabavku računarske opreme i softvera. Pri tome se vodilo računa o energetske svojstvima uređaja i dobroj praksi koju u izvještajima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2016. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 19 redovnih i jednu vanrednu sjednicu, 35 internih sastanka i organizirala deset javnih rasprava, od čega je šest imalo opći, jedna tehnički, a tri formalni karakter.

U izvještajnom periodu, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetsom sektoru Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravila o licencama

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je Pravilnikom o licencama definirala uvjete i kriterije za izdavanje licenci, te procedure podnošenja zahtjeva, pregleda zahtjeva i dodjele, suspenzije i ukidanja licenci. Prvobitni Pravilnik koji je regulirao ovu materiju, donijet u aprilu 2005. godine, zamijenjen je novim *Pravilnikom o licencama* u oktobru 2012. godine. Tokom 2015. godine, nakon protoka rokova definiranih *Odlukom o obimu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini* iz 2006. godine, donošenja niza pravila o snabdijevanju kupaca električnom energijom u okviru nadležnosti državnog i entitetskih regulatora, te nakon usvajanja i odobravanja novih *Tržišnih pravila* u 2015. godini, provedene su aktivnosti usklađivanja *Pravilnika o licencama* sa konceptima, pojmovima i rješenjima zastupljenim u ovim i drugim propisima, kao i promjenama u međuvremenu nastalim na tržištu električne energije u BiH. Te aktivnosti rezultirale su usvajanjem *Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o licencama* u decembru 2015. godine.

Kako je ovim dokumentom uveden veliki broj novina, rukovodeći se principom transparentnosti i u namjeri da se olakša korištenje i primjena pravila, Državna regulatorna komisija je tokom 2016. godine izradila i objavila Pravilnik o licencama u prečišćenom tekstu.

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Aktuelni Pravilnik o licencama dodatno je pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja licenci za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, čime se značajno reducirala i količina dokumenata koja je dosada iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnosiocem zahtjeva i zainteresiranim trećim licima. Stoga je u februaru 2016. godine donesena *Odluka o formi i sadržaju obrazaca za podnošenje zahtjeva za izdavanje licence*. Istovremeno, uvažavajući prestanak postojanja licenci za međunarodnu trgovinu električne energije za vlastite potrebe izmijenjena je Odluka o visini jednokratne naknade za provođenje postupka u skladu sa Pravilnikom o licencama.

Pravila o pomoćnim i sistemskim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sistema BiH

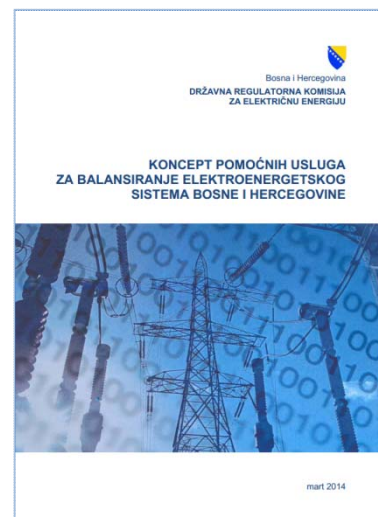
Tokom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sistema, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u saradnji sa Nezavisnim operatorom sistema u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen novi način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.

Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine, utvrđen u martu 2014. godine, definirao je temeljna rješenja, ilustrirao značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasirao daljnje pravce upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnom Izvještaju o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišni principi od 1. januara 2016. godine uvedeni u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini (vidjeti dio 3.8).

Tokom 2016. godine, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je uspješno funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Evropi. Ipak, uvažavajući ranu fazu primjene i dinamičnost prirode ovog tržišta, DERK je tokom godine kontinuirano pažljivo pratio njegovo funkcioniranje i po potrebi mijenjao akta koja uređuju njegovo djelovanje.

Pet mjeseci primjene novog modela ukazalo je na potrebu za podešavanjem tarife za sistemsku uslugu, uzimajući u obzir iznos troškova nabavke pomoćnih usluga u tom periodu i procjene za naredni period. Troškovi nabavke pomoćnih usluga sekundarne i tercijarne rezerve, te energije za pokrivanje

gubitaka u prijenosnom sistemu bili su manji od planiranih, kao i trošak kompenzacija neželjenih odstupanja regulacijskog područja BiH, koji se u praksi ne može pouzdano predvidjeti. Posljedica navedenog bilo je uvećanje stanja na računu svih usluga, te je DERK u junu 2016. godine tarifu za sistemsku uslugu smanjio sa 0,5014 feninga/kWh na 0,3761 feninga/kWh, uz početak primjene od 1. jula 2016. godine. Time je uravnotežen odnos prihoda po osnovu tarife za sistemsku uslugu i rashoda po osnovu plaćanja za nabavke pomoćnih usluga.

Junu 2016. godine, u cilju daljeg unapređenja rada balansnog tržišta, te otklanjanja uočenih neravnoteža u pogledu određenih finansijskih veličina i njihovih tendencija tokom praktične primjene, donijeta je *Odluka o izmjeni Odluke o određivanju koeficijenata i graničnih cijena za pomoćne usluge*. Najznačajniji segment izmjene odnosi se na povećanje granične cijene za pružanje kapaciteta u sekundarnoj regulaciji sa 22,5 KM/kW mjesečno na 30 KM/kW mjesečno, a sve u cilju objektivnijeg vrednovanja ove usluge i podsticanja ponuđača da pružaju ovu uslugu u većem obimu.

U novembru 2016. godine DERK je pokrenuo aktivnosti izmjena i dopuna Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge, kako bi poboljšao usluge pružanja tercijarne rezerve. Opća javna rasprava o nacrtu dokumenta održana je krajem novembra, a sredinom decembra 2016. godine usvojena je *Odluka o izmjenama i dopunama Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge*. Pored inoviranog normiranja usluga tercijarne regulacije, NOS-u BiH omogućeno je samostalno donošenje odluka o nabavci nedostajućih količina pomoćnih usluga na tržištu, bez ranije potrebne posebne odluke DERK-a, čime se praktično ubrzava donošenje odluka i dodatno pospješuje rad balansnog tržišta.

U cilju provođenja Odluke o izmjenama i dopunama Metodologije, bilo je potrebno definirati koeficijent naknade za neobezbijedeni kapacitet tercijarne regulacije, te je sredinom decembra 2016. godine donijeta *Odluka o dopuni Odluke o određivanju koeficijenata i graničnih cijena za pomoćne usluge*.

Tokom 2016. godine DERK je redovno donosio odluke o osiguranju nedostajućih količina pomoćnih usluga za naredni kalendarski mjesec. Ove odluke su se odnosile na one pomoćne usluge za koje godišnjim i mjesečnim javnim nabavkama nije bio osiguran potreban obim, pa je pružaoce trebalo odrediti na regulirani način. Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima koje je krajem 2016. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2017. godini u cijelosti zadovoljene.

Pravilnik o priključku

Pravilnik o priključku propisuje procedure za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prijenosnu mrežu naponskog nivoa 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na srednjenaponski nivo 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenosa BiH, kao i za postojeće objekte u slučaju povećanja instalirane snage, dogradnje ili rekonstrukcije objekta. Pravilnikom se uređuju postupci izdavanja uvjeta za priključak korisnika, izrade elaborata i izdavanja odobrenja za priključenje, definiraju osnove ugovornih odnosa između korisnika prijenosne mreže i reguliraju naknade koje korisnici plaćaju za priključenje. Aktuelni Pravilnik, donesen je 2008. godine, a mijenjan je i dopunjavan 2010. i 2012. godine.

Potaknut promjenama u sektoru, DERK je inicirao pripremu novih pravila o priključenju. Koristeći radni tekst koji je pripremio Elektroprijenos BiH, DERK je u aprilu 2016. godine utvrdio Nacrt novog pravilnika o priključku koji u osnovi zadržava procedure, institute i rješenja ustanovljena pravilima iz 2008. godine, ali ih i usklađuje sa praktičnim potrebama, ili ih slijedom pokrenutih inicijativa upotpunjava kako bi proširio prostor za efikasniju realizaciju elektroenergetskih infrastrukturnih projekata za koje je ovaj propis kapitalnog značaja.

Predstavnici više subjekata na koje novi pravilnik može utjecati su učestvovali u općoj javnoj raspravi održanoj u maju 2016. godine, tokom koje su u jednom dvosmjernom procesu pomogli pripremu inoviranog teksta Nacrta pravilnika. Provedena rasprava ukazala je na neophodnost da se o pojedinim tehničkim pitanjima pribavi mišljenje stručne javnosti, zbog čega je naknadno organizirana i tehnička javna rasprava. Ovakvo opredjeljenje uvažilo je činjenicu paralelnog odvijanja postupka donošenja novog Mrežnog kodeksa, prepoznavajući korist sinhronizacije aktivnosti između obrađivača oba akta kako bi normirana rješenja bila međusobno kompatibilna.

Tehnička javna rasprava na koju su pozvani stručnjaci iz predmetne oblasti iz nadležnih ministarstava, regulatornih komisija, Elektroprijenosa BiH, Nezavisnog operatora sistema u BiH, operatorâ distributivnog sistema, te nadležnih tijela iz oblasti obnovljivih izvora energije održana je sredinom novembra 2016. godine. U vrijeme izrade ovog Izvještaja traju aktivnosti u finalizaciji Prijedloga pravilnika o priključku, čije donošenje je planirano za narednu godinu.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje 2017. – 2026.

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnji period. Svrha plana je da informira sadašnje i

buduće korisnike elektroenergetskog sistema o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan se koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnji period.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E).

Nezavisni operator sistema u BiH, kao i svi drugi operatori sistema udruženi u ENTSO-E, ima obavezu da dâ svoj doprinos u izradi *Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obavezu dostavljanja planova razvoja elektroenergetskog sistema BiH koji su bazirani na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnom nivou, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Prognoza potrošnje električne energije za period od 2017. do 2026. godine je izrađena uz korištenje stečenog iskustva u pripremi ove vrste planova, uvažavajući postojeće trendove kao i procjene različitih međunarodnih i domaćih institucija. Pored navedenog, vrijedan faktor pri prognoziranju potrošnje električne energije je kretanje bruto društvenog proizvoda, pri čemu se koriste podaci i procjene međunarodnih finansijskih institucija.

Za izradu *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2017. – 2026. godina* osigurani su adekvatni ulazni podaci, mada pojedini korisnici prijenosnog sistema ne dostavljaju podatke prema odredbama Mrežnog kodeksa, prvenstveno u domenu potrošnje. Također, evidentno je da pojedini investitori nerealno procjenjuju godinu ulaska objekta u pogon, u kom slučaju NOS BiH vrši svoju procjenu. U smislu informiranja o dinamici realizacije priključenja novih proizvodnih objekata na prijenosnu mrežu prepoznata je potreba značajnijeg doprinosa entitetskih resornih ministarstava i regulatornih komisija.

² TYNDP 2016, odnosno najnoviji *Evropski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* revidovan je nakon javnih konsultacija i objavljen 20. decembra 2016. godine. Mišljenje ACER-a o dokumentu očekuje se tokom proljeća 2017. godine.

Javna rasprava o dokumentu, održana u aprilu 2016. godine, usredotočila se na prognozu potrošnje, nove proizvodne kapacitete i bilanse snage i energije na prijenosnoj mreži. Bilansi snage i energije za narednih deset godina upućuju na potrebu izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Također, ukazano je na potrebu izmjena *Mrežnog kodeksa* i *Pravilnika o priključku*.

O prvoj verziji ovog dokumenta DERK je NOS-u BiH dostavio svoje primjedbe i preporuke, naročito u domenu integracije obnovljivih izvora. Inoviranu verziju Plana Državna regulatorna komisija za električnu energiju je odobrila u junu 2016. godine donošenjem *Odluke o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2017. – 2026. godina*.

Dugoročni planovi razvoja prijenosne mreže

Prvi Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže, koji se odnosio na period 2014. – 2023. godina, Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je 2014. godine.

Izradom Dugoročnog plana omogućava se kvalitetnije ispunjavanje obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredni desetogodišnji period. Dugoročni plan za naredni desetogodišnji period treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do kraja oktobra. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprijenos BiH na osnovu ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do kraja novembra za narednu godinu.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2015. – 2024. godine upućen je na odobrenje tek u decembru 2015. godine, sa 13 mjeseci zakašnjenja. Iako su tada već trebali biti razmatrani planski dokumenti za naredni period (2016. – 2025. godina), DERK je pristupio njegovom razmatranju i odobrio ga početkom 2016. godine. Planom se predviđa investicijska aktivnost u iznosu od 845,72 miliona KM. Za izgradnju novih objekata planirano je 352,21 miliona KM (transformatorske stanice 147,35, dalekovodi 81,61 i interkonekcije 123,26 miliona KM), a za rekonstrukciju 479,81 miliona KM (visokonaponska i srednjenaponska postrojenja 336,03 i dalekovodi 143,78 miliona KM).

Početkom jula 2016. godine, ovaj put uz zakašnjenje od sedam mjeseci, na odobrenje je dostavljen *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2016. – 2025. godine*. Navedeni plan DERK je odobrio 30. augusta 2016. godine. Planom se predviđa

utrošak sredstava u iznosu od 902,28 miliona KM. Na izgradnju novih objekata planirano je 352,31 miliona KM, za rekonstrukciju i sanaciju postojeće infrastrukture 536,27 miliona KM, te za ugradnju prigušnica 13,70 miliona KM.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2017. – 2026. godina dostavljen je na odobrenje sredinom decembra 2016. godine, uz značajno kraće zakašnjenje. Ovaj planski dokument, koji je kao i prethodne pripremio Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, a čiju reviziju je izvršio Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, definira potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravovremeno pokrenule aktivnosti na projektovanju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuirano snabdijevanje i stabilnost sistema. Vrijednost ukupnih ulaganja predviđenih ovim Dugoročnim planom iznosi 825,44 miliona KM.

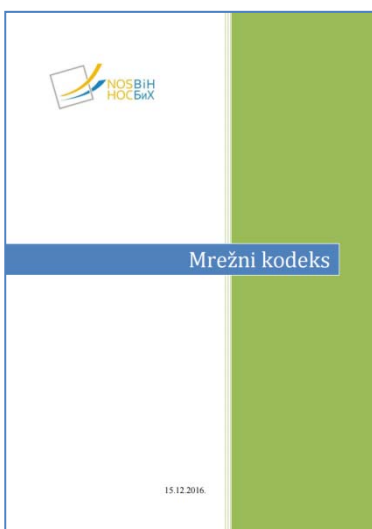
Dugoročni plan predviđa izgradnju novih trafostanica i dalekovoda u BiH u vrijednosti od 206,12 miliona KM, te novih međudržavnih dalekovoda u vrijednosti od 89,99 miliona KM. Plan, također, uključuje rekonstrukciju i proširenje trafostanica (331,04 miliona KM), rekonstrukciju dalekovoda (140,59 miliona KM), obnavljanje SCADA sistema (Sistem za nadzor, upravljanje i prikupljanje podataka) i telekomunikacione opreme (44 miliona KM), te ugradnju prigušnica za poboljšanje naponskih prilika u elektroenergetskom sistemu (13,70 miliona KM). Donošenje odluke po dostavljenom dokumentu Državna regulatorna komisija planira u januaru 2017. godine.

Odobreni dugoročni planovi objavljeni su u okviru internet prezentacije NOS-a BiH i DERK-a.

Mrežna pravila

DERK je s pažnjom pratio tok i napredak aktivnosti u izradi novog *Mrežnog kodeksa*, koje je u aprilu 2016. godine pokrenuo NOS BiH. Kroz rad u tu svrhu formirane Tehničke komisije, svim učesnicima na tržištu električne energije omogućeno je davanje komentara na radne materijale. Informacije o sastancima Tehničke komisije javno su objavljivane, uz mogućnost učešća svih zainteresiranih strana.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sistema i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sistema, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sistema nakon potpunog ili djelimičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sistemu i ostale

neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sistema.

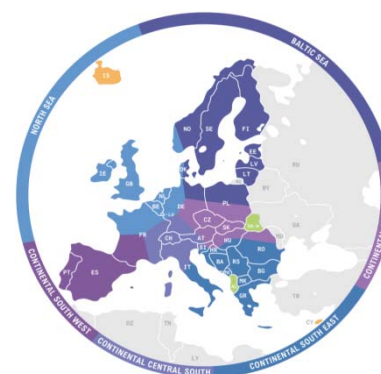
Cilj Mrežnog kodeksa je da definiše elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sistema BiH, da omogući razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i pozitivnom evropskom praksom.

Novi Mrežni kodeks predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, dodatno determinira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri preuzima standarde definirane Evropskim mrežnim pravilima, uključujući inovirane obime naponskih nivoa u normalnom i poremećenom pogonu.

DERK je odobrio novi Mrežni kodeks na sjednici održanoj 15. decembra 2016. godine.

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetsom paketu EU. Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puni angažman Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) i Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER) provode kompleksnu aktivnost donošenja pravila za rad mreža (mrežna pravila EU – eng. *Network Codes*). Skup ovih pravila u domenu električne energije prvobitno je organiziran u tri grupe:

- *Pravila o priključivanju*
 - Pravila o zahtjevima za proizvođače električne energije (RfG),
 - Pravila za priključak kupca (DCC),
 - Pravila za priključivanje istosmjernom strujom visokog napona (HVDC),
- *Pravila o upravljanju sistemima*
 - Pravila o operativnoj sigurnosti (OS),
 - Pravila o operativnom planiranju i rasporedu (OPS),
 - Pravila o kontroli opterećenja i frekvencije i o rezervama (LFCR),
 - Pravila o hitnim slučajevima i ponovnoj uspostavi (ER),
- *Pravila o tržištu*
 - Pravila o dodjeli kapaciteta i upravljanju zagušenjem (CACM),
 - Pravila o dugoročnoj dodjeli kapaciteta (FCA),
 - Pravila o uravnoteženju (EB).

Sadržaj svih pravila za rad mreža postaje dio legislative Evropske unije i direktno se primjenjuje u njenim članicama donošenjem uredbi Evropske komisije.

U Ugovornim stranama Energetske zajednice, prema definiranoj proceduri, transpoziciju uredbi u nacionalno zakonodavstvo trebaju izvršiti nacionalni regulatori, nakon što relevantne odluke donese Stalna grupa na visokom nivou Energetske zajednice (PHLG).

Do 31. decembra 2016. godine u Evropskoj uniji, uz rok za implementaciju od tri godine, stupile su na snagu sljedeće uredbi:

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. jula 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima (CACM),
- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. aprila 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (RfG),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (DCC),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sistema za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (HVDC), i
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. septembra 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta (FCA).

Članice Evropske unije su 4. maja 2016. godine dale pozitivno mišljenje na Nacrt uredbe Komisije (EU) o uspostavljanju smjernica za rad sistema za prijenos električne energije, kojom su objedinjena pravila Pravila o operativnoj sigurnosti (OS), Pravila o operativnom planiranju i rasporedu (OPS) i Pravila o kontroli opterećenja i frekvencije i o rezervama (LFCR).³

Tokom 2017. godine Evropska komisija, ACER i ENTSO-E provodit će intenzivne aktivnosti na završetku preostalih pravila za rad mreža, a u Energetskoj zajednici slijede aktivnosti na donošenju odluka prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a Energetske zajednice. Stoga se problematika pravila za rad mreža nameće kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, prije svega Državne regulatorne komisije za električnu energiju i Nezavisnog operatora sistema u BiH.

³ U vrijeme izrade ovog izvještaja Nacrt uredbe je u fazi provjere usaglašenosti sa glavnim principima Evropske unije i Trećeg paketa, koju provodi Evropski parlament i Vijeće. Donošenje uredbi očekuje se tokom 2017. godine.

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO) čije sjedište je u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. marta 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. novembra 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama BiH – Crna Gora i BiH – Hrvatska.

Tokom 2016. godine SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa *Aukcijskim pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, koja su u septembru 2015. godine na zahtjev operatora odobrili nadležni nacionalni regulatori iz regije. U 2016. godini pripremljena je nova verzija Aukcijskih pravila, uz potrebne konsultacije sa učesnicima u sektoru i Regulatornim odborom Energetske zajednice (ECRB). Uvažavajući zajednički stav ECRB-a o Aukcijskim pravilima, DERK je 28. septembra 2016. godine donio *Odluku o odobrenju Aukcijskih pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta* (u verziji 1.4 iz augusta 2016. godine), koja je Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini dostavio na odobrenje.

DERK je u više prilika, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju podršku uspješnom radu SEE CAO, uz pozdravljanje uključivanja Makedonskog operatora elektro-prijenosnog sistema (MEPSO) od novembra 2016. godine i očekivanje da će u geografski obuhvat u skoroj budućnosti biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Evrope.

S obzirom da Srbija ne učestvuje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjem, mjesečnom i dnevnom nivou. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 16. novembra 2016. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja JP Elektromreža Srbije (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) za 2017. godinu, i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja JP Elektromreža Srbije (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) za 2017. godinu.*

Kako SEE CAO ne pokriva unutarodnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i JP Elektromreža Srbije (EMS) za 2017. godinu,*
- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sis-*

*tema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elek-
troprijenosnog sistema AD (CGES) za 2017. godinu, i*

- *Pravila za unutarnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sistema (HOPS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) za 2017. godinu.*

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2017. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodi EMS, a dnevne i unutarnevne aukcije provodi NOS BiH. Unutarnevne aukcije na granici sa Hrvatskom provodi HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Sporazum o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB

Prvobitni Sporazum o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB, između operatora prijenosnih sistema Slovenije (ELES), Hrvatske (Hrvatski operator prijenosnog sistema – HOPS) i Bosne i Hercegovine (Nezavisni operator sistema u BiH – NOS BiH) potpisan je u januaru 2014. godine, nakon odobrenja DERK-a iz decembra 2013. godine.

Time je značajno unaprijeđena i ranija uspješna saradnja operatora u zajedničkom Kontrolnom bloku SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), kao dijelu Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) i njene Regionalne grupe Kontinentalna Evropa.

Implementacija ovog trilateralnog Sporazuma omogućila je efikasniji način korištenja raspoloživih izvora za zadovoljenje potrebe za aktiviranjem rezerve snage. Svi uključeni operatori sistema smanjili su potrebne količine zakupa rezerve snage koristeći prednosti sinergijskih efekata konstruktivne saradnje unutar zajedničkog Kontrolnog bloka.

Tokom 2016. godine provedene su aktivnosti na zaključenju inoviranog Sporazuma, koji uvažava početak rada Termoelektrane Stanari čija je instalirana snaga veća od ranije korištenih 250 MW u proračunu potrebnih količina rezerve. U novom tekstu ažurirane su i potrebne količine za negativnu tercijarnu rezervu (rezervu ‘nadole’) i detaljnije su obrađeni pojedini tehnički aspekti primjene Sporazuma, uključujući angažiranje, obračun i plaćanja regulacijskih rezervi.

Krajem decembra 2016. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je zaključenje inoviranog *Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB*.

Rad korisnika prijenosnog sistema tokom funkcionalnih ispitivanja i puštanja u rad

Povodom završetka radova na izgradnji Termoelektrane Stanari, prvog izgrađenog objekta ovog tipa u Bosni i Hercegovini nakon 28 godina, na prijedlog Nezavisnog operatora sistema u BiH, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je krajem 2015. godine dala saglasnost na način rada Kompanije EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari tokom funkcionalnih ispitivanja i puštanja u rad.

Izuzetno od Tržišnih pravila, Kompaniji je kao korisniku prijenosnog sistema odobreno da u periodu od šest mjeseci osigurava kapacitet rezerve, odnosno energiju za pokrivanje vlastitih debalansa i da sva neželjena odstupanja nadoknađuje kroz kompenzacijske programe koje definira NOS BiH.

Kako u ovom periodu nisu kompletirana sva funkcionalna ispitivanja, DERK je, cijeneći pozitivne efekte primjene svoje prvobitne odluke na rad elektroenergetskog sistema BiH i poznavajući ENTSO-E standarde u pogledu trajanja funkcionalnih ispitivanja, svojim odlukama praktično odobrio produženje takvog načina rada za dodatna tri mjeseca.

Funkcionalna ispitivanja na elektroprijenosnoj mreži trajala su od 4. januara 2016. godine kada je elektrana prvi put sinhronizirana na elektroenergetski sistem BiH do zvaničnog početka komercijalnog rada Termoelektrane Stanari 20. septembra 2016. godine.

3.3 Postupci licenciranja

Tokom 2016. godine DERK je izdao pet licenci za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom. Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su postupci i obnovljene licence sa periodom važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- GEN-I d.o.o. Sarajevo (januar 2016.),
- Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo (april 2016.).

Privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom sa periodom važenja od dvije godine su dodijeljene subjektima koji se prvi put pojavljuju sa zahtjevima:

- Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo (mart 2016.),
- Prvo plinarsko društvo d.o.o. Sarajevo (juni 2016.),
- G-Petrol d.o.o. Sarajevo (juli 2016.).

Licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdate nakon januara 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim*

uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obavezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pismene izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je dosada iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnosiocem zahtjeva i zainteresiranim trećim licima.

LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, koji u prethodnom periodu nije imao licencu DERK-a, podnio je nepotpun zahtjev za izdavanje licence za djelatnost međunarodne trgovine. Postupak dodjele licence još nije okončan jer podnosilac zahtjeva još nije otklonio predočene mu nedostatke zahtjeva.

U februaru 2016. godine, Odlukom DERK-a ukinuta je licenca za djelatnost međunarodne trgovine društvu Repower Adria d.o.o. Sarajevo, na zahtjev samog korisnika licence.

Nakon prijave izvršenih promjena sjedišta, odnosno adrese dva licencirana subjekta, donesene su odluke o nastavku korištenja licenci na novoregistriranim adresama za sljedeća društva: Proenergy d.o.o. Sarajevo (oktobar 2016.) i HEP-Trade d.o.o. Mostar (decembar 2016.).

Pored kompanija koje su već navedene u ovom izveštaju kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, u prethodnom periodu u istom statusu registrirani su i HSE BH d.o.o. Sarajevo, MH Elektroprivreda Republike Srpske Matično preduzeće, a.d. Trebinje, JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, Energy Financing Team d.o.o. Bileća, Ezpada d.o.o. Mostar, Comsar Energy Trading d.o.o. Banja Luka, Axpo d.o.o. Sarajevo, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari, Interenergo d.o.o. Sarajevo i Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo.

Licencu za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema ima Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. Javno preduzeće za komunalne djelatnosti Komunalno Brčko d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine pa i ove u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju

djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u aprilu 2016. godine donio odgovarajuće zaključke.

Razvojem tržišta i regulatornog okvira, jačanjem konkurencije i posebno povećanjem broja trgovaca na tržištu električne energije, prestali su razlozi da se određeni industrijski potrošači bave i međunarodnom trgovinom – uvozom električne energije radi zadovoljavanja vlastitih potreba korištenjem posebne licence. Stoga, od 1. januara 2017. godine više neće biti aktivne licence za međunarodnu trgovinu električnom energijom za vlastite potrebe izdate u skladu sa ranije važećim pravilima.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tokom godine u okviru svojih redovnih aktivnosti Državna regulatorna komisija za električnu energiju prati usklađenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, a prije svega nadzorom reguliranih subjekata NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP Komunalno Brčko.

Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju direktan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, naročito prilikom analize finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tokom oktobra i novembra 2016. godine obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini,
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, i
- JP Komunalno Brčko.

Nakon obavljene posjete u funkciji regulatornog nadzora DERK je pozvao NOS BiH da se odgovorno odnosi prema okviru i strukturi odobrenih troškova i rashoda. Ukazano je na obavezu poštovanja rokova za reviziju i dostavu Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže (do kraja oktobra tekuće godine za period koji pokriva narednih deset godina).

Naloženo je praćenje kvaliteta napona u skladu sa standardom EN 50160 i utjecajem velikih potrošača na kvalitet napona u tačkama priključenja na prijenosnu mrežu.

Naglašena je neophodnost pravovremenog i potpunog izvještavanja o međunarodnim aktivnostima NOS-a BiH uključujući aktivnosti u okviru Centra za koordinaciju sigurnosti (SCC), Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO), Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E), kao i o aktuelnom statusu i provođenju sporazuma na nivou Kontrolnog bloka SHB (Slovenija – Hrvatska – BiH).

U vezi problematike priključenja i puštanja u pogon novih proizvodnih objekata, prepoznata je potreba prenošenja stečenih iskustava u pravila i propise koji tretiraju ovu problematiku. U narednom periodu bit će korisno izraditi i svim potencijalnim investitorima učiniti dostupnim pregledan informativan materijal sa neophodnim koracima u fazi priključenja i puštanja u probni rad novog proizvodnog objekta. Nosilac pomenutih aktivnosti bi trebao da bude NOS BiH, uz konsultacije sa Elektroprijenosom BiH, nadležnim regulatorima i ministarstvima.

U pogledu maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora u elektroenergetski sistem BiH, od NOS-a BiH je u više navrata tražena procjena za inoviranje maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora, koja uključuje solarne i vjetroelektrane. S tim u vezi ponovljen je zahtjev da se DERK-u dostavi prijedlog sa tehnički argumentiranom procjenom na osnovu koje bi DERK mogao donijeti odgovarajuću odluku.

U cilju povećanja transparentnosti, uključujući informiranje i kvalitetnu interakciju učesnika na tržištu, istaknut je značaj pravovremene objave pravila, propisa, formulara i drugih dokumenata, kao i ažuriranja energetske pokazatelja i drugih informacija na internet stranici NOS-a BiH.

U okviru regulatornog nadzora DERK je od Elektroprijenosa BiH zatražio da izvještaje o provođenju odobrenog Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Plana investicija dostavlja u formi tabelarnih pregleda, uz podsjećanje na pridržavanje propisane dinamike u dostavi novih planskih dokumenata na odobrenje.

S obzirom na dugotrajan problem visokih naponskih prilika u prijenosnoj mreži, od Elektroprijenosa BiH je zatraženo da u saradnji sa NOS-om BiH i susjednim operatorima iznađe optimalno rješenje za BiH. Kako nivo i trajanje naponskih odstupanja dovodi do degradacije opreme i operativnih problema od utjecaja ne samo na potrošnju, već i na proizvodnju, ukazano je na potrebu realiziranja odgovarajućih investicija iz Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže.

Kompaniji je sugerirano da se u što kraćem roku i uz poštovanje relevantnih zakona riješi pitanje potraživanja koje Kompanija ima od drugih poslovnih subjekata u zemlji.

Posebno je ukazano na neophodnost konstantnog poboljšanja kvaliteta usluga, prvenstveno kroz unapređivanje pogonske spremnosti objekata i vodova, te izgradnju nove infrastrukture u funkciji pouzdanog snabdijevanja i priključenja novih korisnika.

Državna regulatorna komisija je od JP Komunalno Brčko još jednom zatražila završetak računovodstvenog razdvajanja djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor i realizaciju obaveze evidentiranja prihoda Radne jedinice *Elektrodistribucija* odvojeno od prihoda koje preduzeće ostvaruje drugim djelatnostima (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada).

DERK je podsjetio regulirani subjekt na obavezu rješavanja vlasničkih odnosa nad osnovnim sredstvima u funkciji distribucije i snabdijevanja električnom energijom, a koja se vode kao osnovna sredstva Vlade Brčko Distrikta BiH, dok JP Komunalno Brčko ima pravo služnosti. Ukazano je na neophodnost razjašnjenja pitanja amortizacije nad tim sredstvima, naročito u kontekstu investicijskog održavanja.

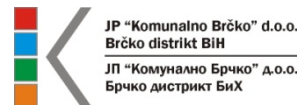
Vlasnik licence je pozvan da pripremi dugoročni plan investicija, u kome bi se iskazala potrebna sredstva kao i način njihovog osiguranja. Istaknuta je obaveza ažuriranja priloga licence za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije, odnosno *Pregleda objekata* koji se koriste za tu djelatnost.

Uočavajući značajan udio troškova radne snage prilikom analize rashoda preduzeća, DERK je ukazao na potrebu odgovarajućeg djelovanja u tom segmentu, posebno u pogledu zapošljavanja, pri tome ističući djelovanje konkurentnih snabdjevača na tržištu električne energije.

U funkciji regulatornog nadzora tokom decembra 2016. godine obavljene su posjete međunarodnim trgovcima: Proenergy d.o.o. Sarajevo, Prvo plinarsko društvo d.o.o. Sarajevo i G-Petrol d.o.o. Sarajevo.

Posjete su izvršene radi pregleda licencirane aktivnosti i utvrđivanja činjenica o ispunjavanju propisanih uvjeta za korištenje licence. Tom prilikom naglašena je neophodnost permanentnog zadovoljavanja općih i specifičnih kriterija (u slučaju obavljanja drugih djelatnosti vlasnik licence je dužan osigurati računovodstveno razdvajanje licencirane od drugih djelatnosti).

Istaknute su obaveze poštovanja tarifa, te Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa, uz pravo učešća u radu tehničkih komiteta. Također, tokom posjeta izvršeni su uvidi i u druge poslovne dokumente međunarodnih trgovaca, prikupljene informacije o

problemima sa kojima se suočavaju pojedini subjekti, te sugerirana povećana pažnja u pojedinim aspektima obavljanja licencirane djelatnosti koji mogu ugroziti poštovanje propisanih uvjeta korištenja licence.

Sagledano je trenutno finansijsko stanje subjekata u svjetlu ispunjavanja propisanih uvjeta vezanih za visinu upisanog kapitala, te finansijsku stabilnost vlasnika licenci.

Tokom nadzora evidentiran je povećani interes za djelovanje na maloprodajnom tržištu električne energije.

3.5 Rješavanje sporova

Rješavanje sporova među korisnicima prijenosnog sistema je među redovnim nadležnostima i ovlaštenjima DERK-a. Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne su prva dva subjekta koja su zatražila od DERK-a da djeluje u ovoj funkciji i razriješi njihov višegodišnji spor. Spor je nastao zbog razlika u gledištima o postojanju obaveze jedne strane da drugoj strani plati troškove naknade za priključenje HE Mostarsko blato na prijenosnu mrežu.

Ocijenivši da su obje strane dostavile dovoljno dokaza na osnovu kojih može pravilno i potpuno utvrditi činjenično stanje, DERK je odlučio spor riješiti u skraćenom postupku i o čemu je prethodno obavijestio strane u sporu i javnost. Nije bilo prigovora ovakvoj namjeri DERK-a.

Donošenje odluke o opravdanosti argumenata i jedne i druge strane se očekuje do kraja januara sljedeće godine. Bit će to prva odluka u praksi DERK-a ovakvog karaktera. Ozbiljnom je čine specifičnost prirode i vrijednost zahtjeva, nastup regulatornog tijela u novoj funkciji, njen mogući utjecaj na ekonomske interese obje strane. A naročito će biti važna za izgradnju i jačanje povjerenja da DERK i ubuduće procesira sporove između zainteresiranih strana.

Odluka Državnog regulatora je obavezujuća ali ne isključuje pravo bilo koje strane u sporu za pokretanje postupka pred nadležnim sudom.

3.6 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema

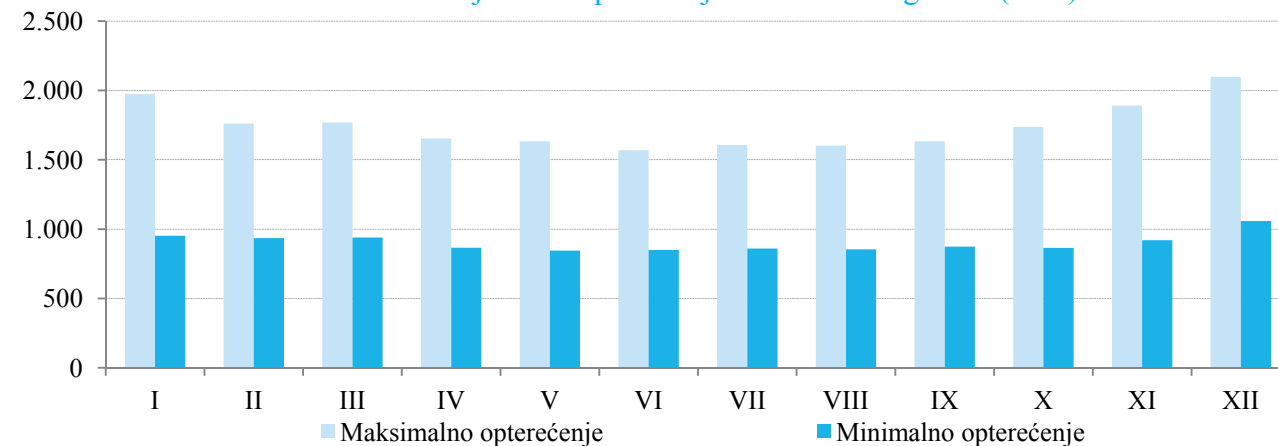
Elektroenergetski sistem BiH je u toku godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

Tokom 2016. godine, a nakon uspješnog završetka testiranja tokom probnog perioda, u redovnu proizvodnju ušla je Termoelektrana Stanari instalirane snage 300 MW.

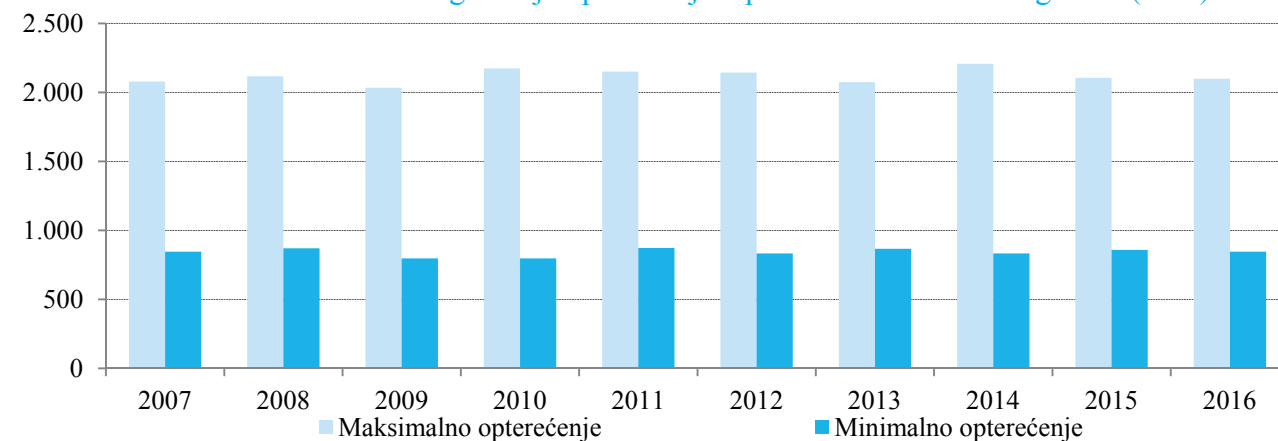
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2016. godini od 2.098 MW zabilježeno je 31. decembra 2016. godine u osamnaestom satu, dok je maksimalna dnevna potrošnja od 40.340 MWh električne energije ostvarena 23. decembra 2016. godine.

Minimalno opterećenje od 845 MW zabilježeno je 23. maja 2016. godine u šestom satu, a minimalna dnevna potrošnja u iznosu od 27.296 MWh ostvarena je 19. juna 2016. godine. Maksimalno i minimalno opterećenje tokom 2016. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tokom 2016. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u periodu 2007. – 2016. godina (MW)

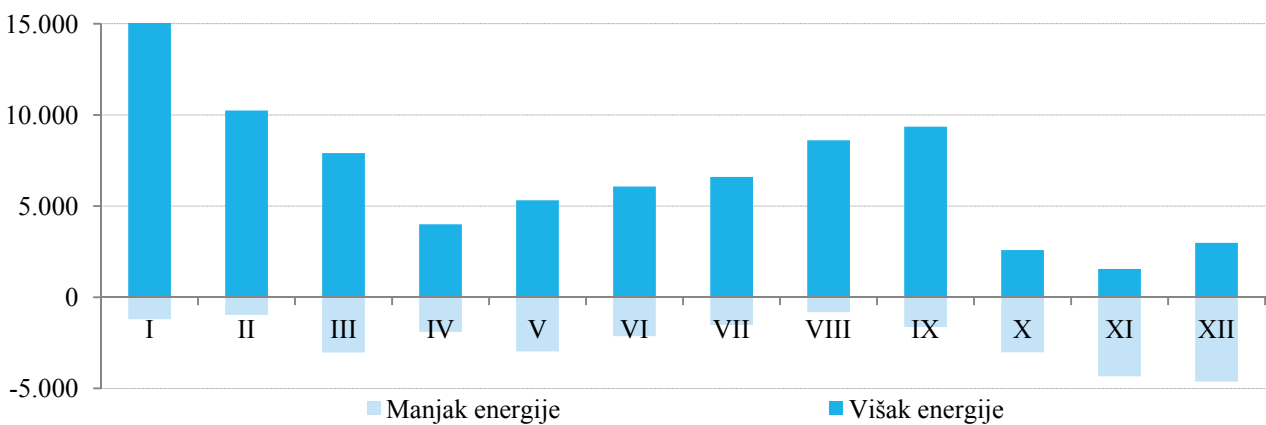

Neželjena odstupanja od deklariranih programa razmjene u Kontrolnom bloku SHB u cijeloj 2016. godini iznosila su ukupno 28 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne energije ukupno 80 GWh. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sistema BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2016. godini prikazana su na slici 3. Maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje prema dole) zabilježen je u decembru u iznosu od 313 MWh/h, a maksimalni višak (odstupanje prema gore) u septembru 2016. godine u iznosu 239 MWh/h.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 19.070,1 GWh, što je 6,8 % više nego u 2015. godini. Prijenosni gubici iznosili su 333,3 GWh, odnosno 1,75 % od ukupne energije u prijenosnom sistemu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.024,8 GWh ili 10,26 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora BiH. Procenat prijenosnih i distributivnih gubitaka prikazan je na slici 4.

U 2016. godini PHE Čapljina je u pumpnom načinu rada preuzela 46,2 GWh.

Slika 3. Mjesečna odstupanja EES BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2016. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distributivni gubici

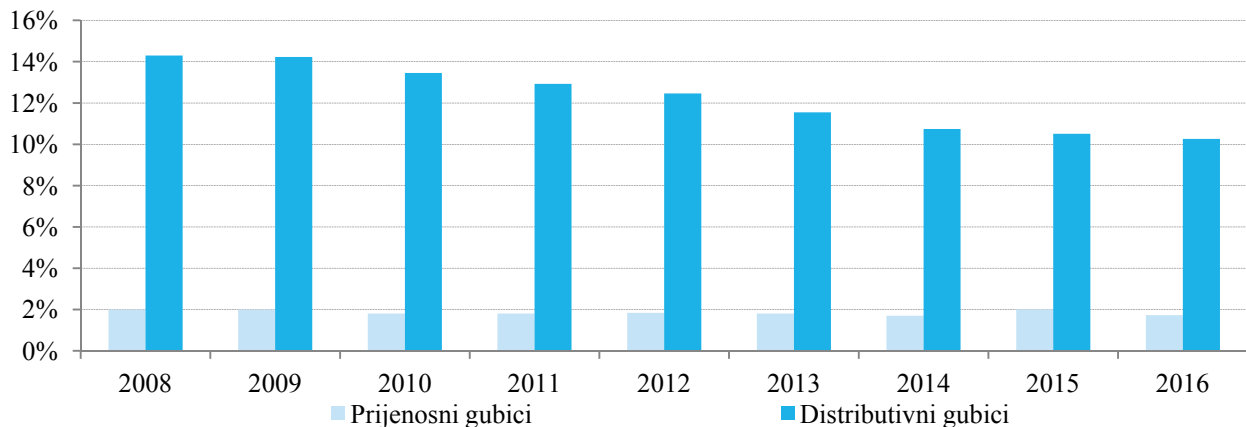

Tabela 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2012		2013		2014		2015		2016	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepI}	2.499,08	110.506	494,74	17.484	420,75	35.458	467,22	21.017	528,46	15.975
ENS _{pl}	1.081,15	47.807	1.362,40	29.940	1.328,79	25.646	1.244,37	58.363	287,16	25.032
<i>Ukupno</i>	3.580,23	158.313	1.857,14	47.424	1.749,54	61.104	1.711,59	79.380	815,62	41.007

Tabela 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₂	1,7559	66,6730	0,9586	10,4317	11,5640	5,8708	5,6832	4,4618	13,2911	11,3357	12,6825	3,4717
AIT ₂₀₁₃	4,4568	9,4367	6,2339	10,8451	3,5897	9,4802	8,9578	3,8633	10,8216	9,1419	3,4251	3,8644
AIT ₂₀₁₄	4,0226	0,9460	7,6195	7,8256	1,4890	21,1840	4,1355	5,0214	14,1595	5,8988	7,6719	2,8193
AIT ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida snabdijevanja (ENS_{nepI}), kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u elektroenergetskom sistemu BiH u prethodnih pet godina, dati su u tabeli 1. Uočljivo je da je ukupna neisporučena energija tokom proteklih pet godina u stalnom opadanju.

Tabela 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Kada su u pitanju investicije u prijenosnu mrežu, ukupna raspoloživa vlastita sredstva Elektroprijenosa BiH za investicijsko ulaganje u 2016. godini su iznosila 271.572.000 KM. Vrijednost materijala koji je osiguran u prethodnom periodu je 4.802.412 KM, a prenesene ugovorene obaveze iz ranijih godina iznose 68.525.708 KM. U 2016. godini ugovoreno je 57.964.508 KM, a angažirana sredstva iznose 126.138.364 KM.

Tokom 2016. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. U rad su pušteni novi dalekovod DV 110 kV Visoko – Fojnica, kao i nove trafostanice TS 110/x kV Bužim, Fojnica, Laktaši 2, i Mostar 9 (Buna) sa rekonstruiranim ili novim priključnim dalekovodima. Također, u trafostanici TS Trebinje stavljen je u rad transformator TR3 220/110 kV snage 150 MVA, a u trafostanici TS Zenica 2 stari transformator TR1 zamijenjen je novim transformatorom 220/110 kV snage 150 MVA. Izvršena je djelimična rekonstrukcija trafostanice TS Tuzla 4 110/x kV na svim naponskim nivoima, potpuna rekonstrukcija trafostanice TS Bileća 110/x kV, kao i rekonstrukcija i djelimična promjena

trase dalekovoda DV 220 kV rasklopno postrojenje RP Kakanj – trafostanica TS Tuzla 4.

Slično kao i prethodnih godina, i u 2016. godini naponske prilike u elektroenergetskom sistemu su često bile iznad propisanih vrijednosti. Glavni uzroci pojave visokih napona u prijenosnoj mreži BiH su:

- slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u periodima niskog opterećenja konzuma,
- povremena niska potrošnja reaktivne snage konzuma u BiH gledano sa 110 kV mreže (izuzetak su situacije niskog radnog opterećenja ali povećane reaktivne snage potrošnje koje nastupaju ljeti, kada značajnije korištenje klima uređaja dovodi do nižih napona u mreži),
- povremen i neplanski rad generatora u BiH u kapacitivnom dijelu pogonskog dijagrama,
- zanemarljiv rad PHE Čapljina u kompenzacijskom režimu,
- blokirani položaji preklopki regulacijskih transformatora,
- nepodešenost prijenosnog odnosa transformatora koji imaju mogućnost promjene istog u beznaponskom stanju,
- nepovoljan utjecaj elektroenergetskih sistema Hrvatske i Crne Gore, posebno Hrvatske, gdje naponi na južnom kraku 400 kV mreže gotovo polovinu vremena godišnje prelaze maksimalno dozvoljenu gornju granicu (TS Konjsko),
- nedovoljne mogućnosti regulacije napona i reaktivne snage (Q/U regulacije) na naponskom nivou 400 kV.

Tokom 2016. godine u svrhu regulacije previsokih napona, vršena je regulacija transformatora, nalagano je elektranama da rade u režimu podpobude, a u krajnjoj mjeri se (47 puta) pristupalo i isključivanju 400 kV i 220 kV dalekovoda, vodeći računa o kriteriju sigurnosti, odnosno zadovoljenju tzv. kriterija $n - 1$. Najviši naponi na 400 kV i 220 kV mreži registrirani su u trafostanici TS Trebinje – 451,41 kV, odnosno 259,57 kV, a na 110 kV mreži u trafostanici TS Mostar 4 – 127,4 kV.

Tokom 2016. godine evidentirano je 527 ispada u prijenosnom sistemu, od kojih 210 na 110 kV, 222 na 220 kV i 59 na 400 kV naponu. Pored toga evidentirano je 13 ispada transformatora 400/220 kV, šest ispada transformatora 400/110 kV i sedam ispada transformatora 220/110 kV.

Kvalitet rada elektroenergetskog sistema prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sistema, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tokom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tokom godine

Tabela 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prienosnu mrežu

	2012	2013	2014	2015	2016
SAIFI Planirani zastoji	0,87	0,83	0,72	0,65	0,55
SAIFI Neplanirani zastoji	1,16	1,01	0,80	0,90	0,97
SAIFI <i>Ukupno</i>	2,03	1,84	1,52	1,56	1,52
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	146,62	124,36	143,84	108,53	92,92
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	142,24	55,69	277,15	76,00	68,61
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	288,87	180,05	421,01	184,52	161,53

Tabela 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prienosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

	2012	2013	2014	2015	2016
SAIFI Planirani zastoji	4,27	4,52	3,99	4,12	3,53
SAIFI Neplanirani zastoji	8,53	9,35	7,61	7,76	5,78
SAIFI <i>Ukupno</i>	12,80	13,87	11,60	11,88	9,31
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	393,93	404,33	671,60	365,77	399,12
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	729,96	474,87	678,42	532,99	371,99
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.123,89	879,20	1.350,02	898,76	771,18

Pokazatelji SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosnim objektima, koji su za posljedicu imali prekid snabdijevanja kupaca direktno priključenih na prienosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

U tabelama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tabela 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 4 i zastoje na srednjenaponskim odvodima u Elektroprijenosnim transformatorskim stanicama uzrokovane poremećajima u distributivnoj mreži. Pokazatelji su znatno nepovoljniji u tabeli 4, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu BiH dati su u Prilogu A, a karta sistema u Prilogu B.

3.7 Postupci određivanja tarifa

Tarife za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH

Postupak određivanja tarifnih stavova za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavova za snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu

BiH pokrenut je u augustu 2016. godine, po zahtjevu regulirane kompanije – JP Komunalno Brčko.

Formalna javna rasprava u okviru postupka održana je 31. augusta 2016. godine. Nakon što je od regulirane kompanije dobio sve dodatno tražene informacije, uključujući troškove nabavke električne energije za naredni period, DERK je u decembru 2016. godine donio odluke o tarifama za distribuciju i snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH, koje će se primjenjivati od 1. januara 2017. godine i zamijeniti odluke koje su važile prethodne dvije godine.

Donesenim odlukama nisu promijenjene cijene koje kupci plaćaju za korištenje distributivne mreže niti prosječne cijene koju plaćaju svi kupci koji se snabdijevaju u okviru univerzalne usluge. Unakrsne subvencije između komercijalnih kupaca i domaćinstava su smanjene sa 20 % na 10 %. Time je prosječna cijena za snabdijevanje komercijalnih kupaca smanjena za 5,8 %, a cijena za domaćinstva povećana za 2,8 %. Do ovakve korekcije došlo je zbog obaveze regulatora da postepeno alocira realne pripadajuće troškove na svaku od kategorija kupaca.

Domaćinstva u Brčko Distriktu BiH su u prvoj polovini 2016. godini imala najnižu prosječnu cijenu električne energije u Bosni i Hercegovini (12,62 feninga/kWh). Nove cijene za domaćinstva su 10,4 % niže od onih koje plaćaju kupci Elektroprivrede BiH, odnosno 13,3 % niže od onih koje se plaćaju Elektroprivredi HZHB, a više za 2,6 % u odnosu na domaćinstva koja snabdijeva Elektroprivreda RS. Dakle, nove cijene za domaćinstva su za 5,6 % niže od prosječne cijene za domaćinstva u Bosni i Hercegovini.

U okviru tarifnog postupka posebna pažnja posvećena je radu distributivnog sistema u Brčko Distriktu BiH. Distributivni gubici u JP Komunalno Brčko u 2015. godini iznosili su 13,08 %, a u 2016. godini 12,38 % od bruto distributivne potrošnje, što je više od ostvarenih prosječnih veličina u Bosni i Hercegovini, gdje su ovi gubici u isto vrijeme iznosili 10,51 %, odnosno 10,26 %. Stoga je Državna regulatorna komisija za električnu energiju u cilju smanjenja distributivnih gubitaka i njihovog postepenog svođenja na prosjek u BiH, uvažavajući operativne mjere koje provodi JP Komunalno Brčko, za 2017. godinu odobrila distributivne gubitke u iznosu od 12 %.

Postupak određivanja tarifa po zahtjevu Nezavisnog operatora sistema u BiH

U skladu sa zakonom propisanom obavezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama za rad sistema, Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je i u oktobru 2016. godine podnio takav zahtjev u

okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2017. godinu. Zahtjevom se traži tarifa za rad nezavisnog operatora sistema u iznosu od 0,07385 feninga/kWh, što bi predstavljalo povećanje od 24,75 %.

Tarifni zahtjev se rješava u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* i *Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge*. Pri tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna javna rasprava u postupku održana je početkom decembra 2016. godine. Tom prilikom regulirana kompanija dodatno je obrazložila planirane rashode i troškove za narednu godinu, dok su umješači iznijeli svoj interes i očekivanja da tarife ostanu na dostignutom nivou.

Postupak određivanja tarifa po zahtjevu Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini nastavit će se u 2017. godini.

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je u novembru 2016. godine podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije kojim su predočeni zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Zahtjevom se traži da prosječna tarifa za prijenos električne energije iznosi 1,058 feninga/kWh, što bi značilo povećanje od 19 %.

DERK i ovaj tarifni zahtjev rješava u skladu sa kriterijima i načelima primijenjenim u prethodnim tarifnim postupcima. Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je krajem decembra 2016. godine.

Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih učesnika da neposredno učestvuju u tarifnim postupcima u svojstvu umješača. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno učestvuje i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješača, čime je postignut rekordan broj učesnika koji neposredno učestvuju u postupku pred regulatorom.

Donošenje konačne odluke u postupku planirano je za kraj februara 2017. godine. Opređjeljenje je DERK-a da osigura ujednačen pristup i suodnos u procjeni i odobravanju određenih elemenata tarifnih zahtjeva Nezavisnog operatora sistema u BiH i Elektroprijenosu BiH.

3.8 Tržište električne energije

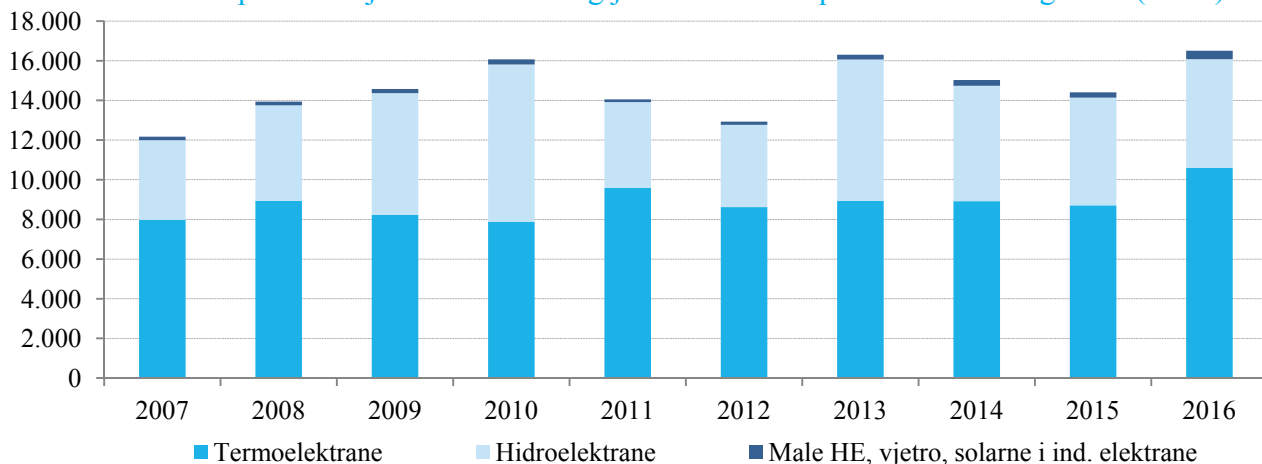
Energetski pokazatelji

U Bosni i Hercegovini je 2016. godine ostvarena rekordna proizvodnja električne energije u iznosu od 16.509 GWh, što je za 1.101 GWh, odnosno 14,6 % više u odnosu na prethodnu godinu. Ovo povećanje je direktna posljedica izgradnje i ulaska u pogon Termoelektrane Stanari, čija projektovana godišnja proizvodnja iznosi više od 2.000 GWh.

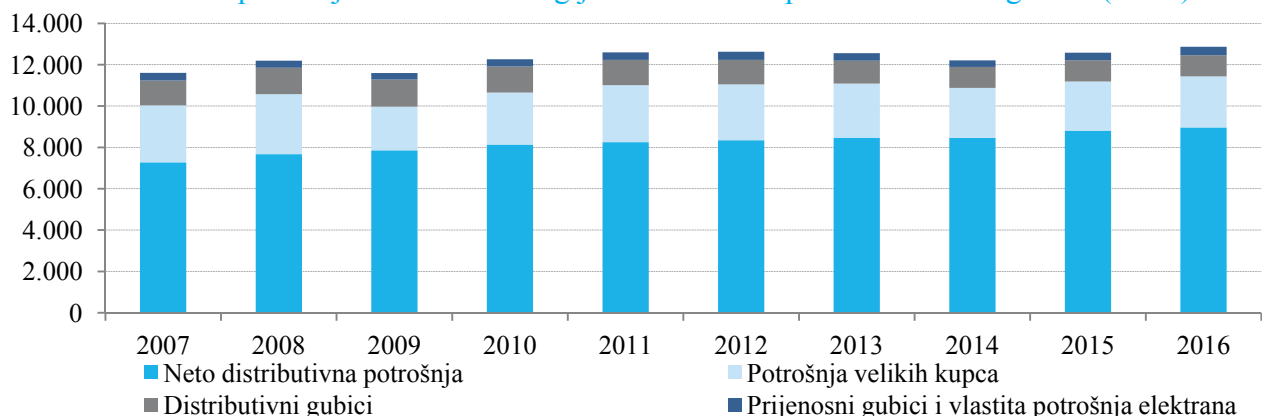
U hidroelektranama je proizvedeno 5.469 GWh ili 0,8 % više nego u 2015. godini. Ipak, i protekla 2016. može se okarakterizirati kao hidrološki umjereno nepovoljna godina u kojoj su ostvareni dotoci niži od višegodišnjeg prosjeka. Proizvodnja u termoelektranama je iznosila rekordnih 10.608 GWh, što je za 1.896 GWh, odnosno 21,8 % više nego u prethodnoj godini.

Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora (male hidroelektrane, solarne i vjetroelektrane) je, također, zabilježila značajno povećanje od 62,3 % i iznosila je 400,8 GWh. Dominantan udio u ovoj kategoriji i dalje imaju male hidroelektrane (374,27 GWh, odnosno 93,3 %), u solarnim elektranama proizvedeno je

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

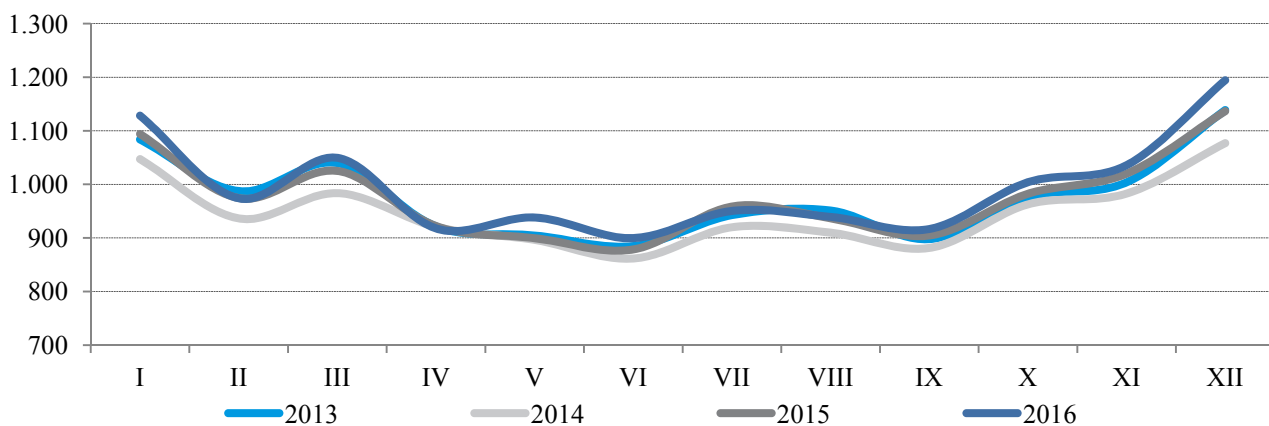
Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

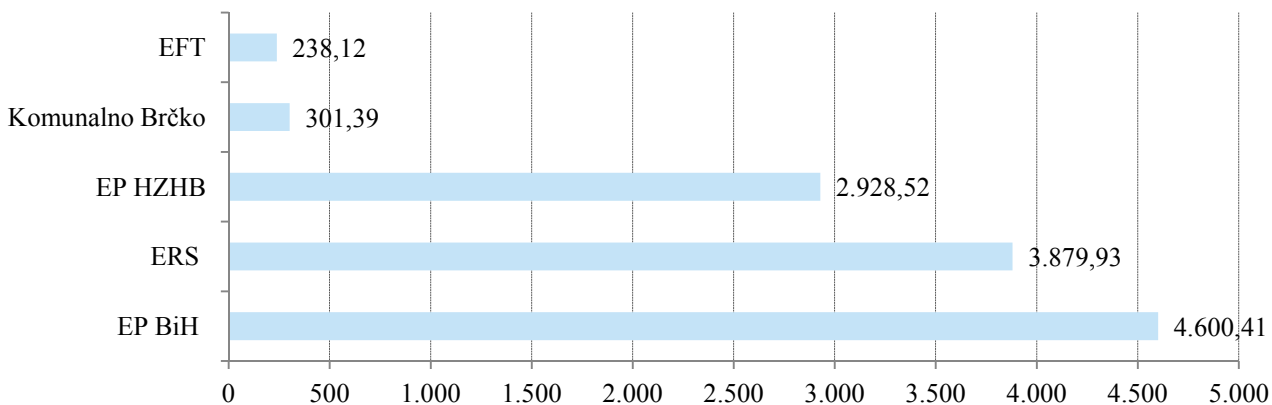
26,5 GWh (6,6 %), a u vjetroelektranama svega 0,03 GWh (0,007 %). Sve značajniji dio u proizvodnji iz manjih obnovljivih izvora imaju nezavisni proizvođači u čijim objektima je proizvedeno 276,8 GWh električne energije. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 30,9 GWh. Struktura proizvodnje tokom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura ukupne potrošnje električne energije u Bosni i Hercegovini.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 12.865 GWh, čime je godišnji trend rasta iz prethodne godine sa 3,2 % smanjen na 2,1 %. Ipak, time je i ukupna potrošnja ostvarila historijski maksimum. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem povećana je 4,1 % i iznosila je 2.469 GWh, a distributivna potrošnja potrošnja iznosila je 9.988 GWh, odnosno 1,4 % više nego u prethodnoj godini. Najveće povećanje potrošnje zabilježeno je kod kupaca priključenih na napon 10 kV (6,5 %), zatim slijedi javna rasvjeta (3,7 %), dok je u kategoriji kupaca ostala potrošnja (komercijalni kupci priključeni na napon 0,4 kV) povećanje iznosilo 2,3 %. Domaćinstva su ostvarila gotovo istu potrošnju kao prethodne godine (porast 0,01 %), a kupci na naponu 35 kV smanjili su potrošnju za 2,5 %.

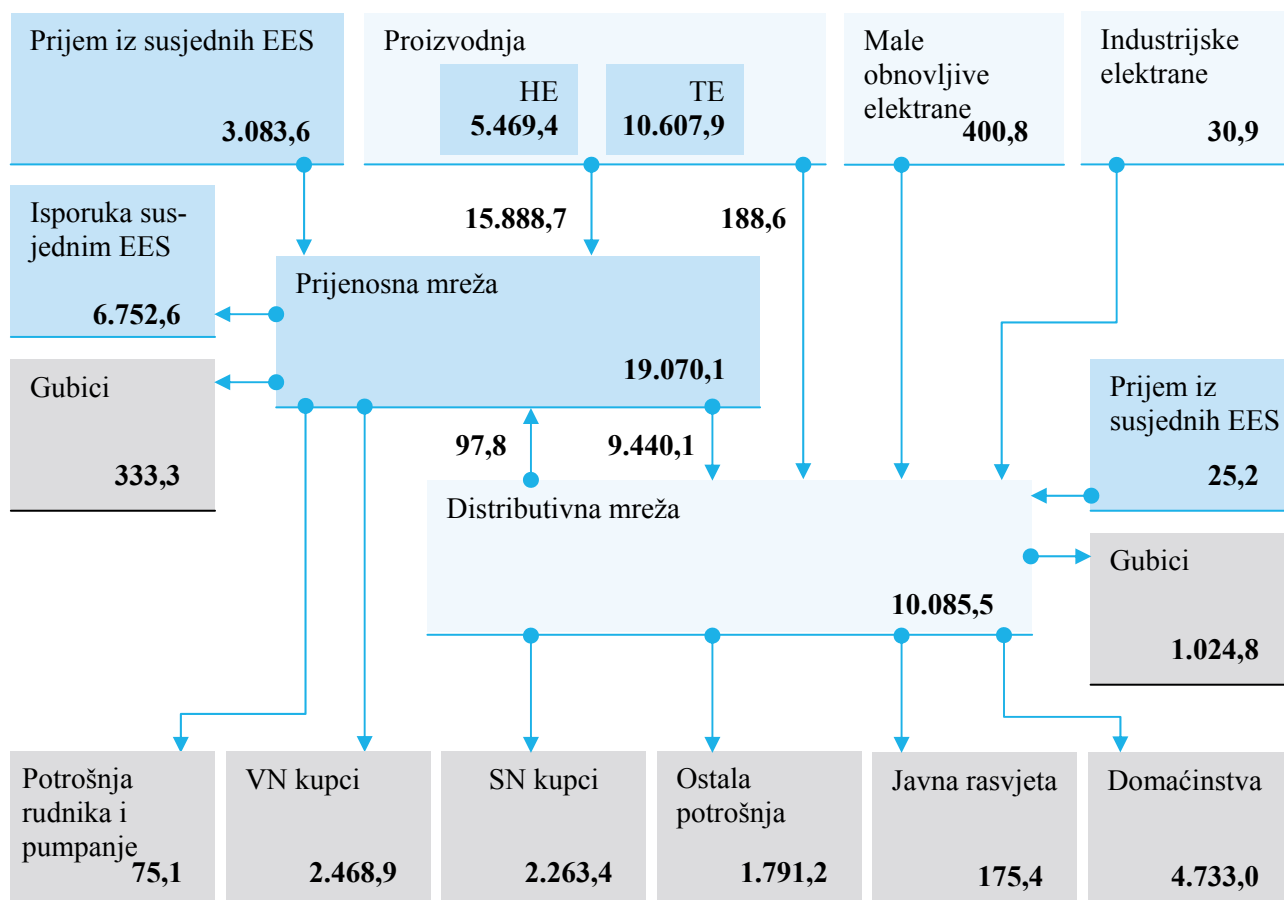
Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2016. godini, po snabdjevačima (GWh)

Slika 9. Ostvarene bilansne veličine u 2016. godini (GWh)

Preuzimanje električne energije iz prijenosnog sistema iznosilo je 11.948 GWh što predstavlja povećanje od 1,4 % u odnosu na 2015. godinu. U decembru 2016. godine zabilježeno je rekordno mjesečno preuzimanje energije iz prijenosnog sistema u iznosu od 1.194,4 GWh (ranije najveće preuzimanje energije od 1.163,3 GWh zabilježeno je u januaru 2012. godine). Podaci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sistema prikazani su na slici 7, po mjesecima, te na slici 8 po snabdjevačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilansni suficit iznosio je 3.644 GWh, što je za 1.842 GWh više nego u prethodnoj godini. Bilansne elektroenergetske veličine ostvarene u 2016. godini pregledno su prikazane na slici 9. Osnovni elektroenergetski pokazatelji BiH dati su u Prilogu C.

Tržište električne energije u regiji

Kao i prethodnih godina, tržište električne energije u jugoistočnoj Evropi i dalje karakterizira tendencija pada veleprodajnih cijena. U najvećem dijelu godine cijene na veleprodajnom tržištu, prema pokazateljima Mađarske energetske berze (HUPX) koja se najčešće uzima kao referentna za regiju, bile su manje od 40 €/MWh, uz godišnji prosjek od 34 €/MWh što je 15,9 % manje od prosjeka prethodne godine. Značajniji skok je

Tabela 5. Cijene električne energije na berzama (€/MWh)

<i>Berzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
Phelix	28,94	60,06	-12,89
ELIX	29,79	76,02	-26,55
SIPX	35,58	65,76	1,45
HUPXDAM	34,16	62,20	6,25
OPCOM	33,28	62,20	6,99
SEEPEX	35,04	63,14	9,14
CROPEX	35,16	63,67	7,93

Phelix – Indeks Evropske berze za energiju (EEX) za Austriju i Njemačku

ELIX – Evropski berzovni index EEX-a

SIPX – Indeks Slovenačke berze

HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske berze (HUPX) za dan unaprijed

OPCOM – Rumunski berzovni indeks

SEEPEX – Srpski berzovni index

CROPEX – Hrvatski berzovni index

zabilježen u decembru kada su cijene prelazile nivo od 60 €/MWh. Dugotrajne niske temperature u zimskim mjesecima su promijenile višegodišnji opadajući trend veleprodajnih cijena na kontinentu, što je uz prisutnu volatilnost geopolitičkih dešavanja, pobudilo očekivanja rasta veleprodajnih cijena u narednom periodu. U tabeli 5. prikazane su cijene električne energije na značajnijim berzama sa aspekta regije jugoistočne Evrope.

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u BiH u 2016. godini iznosila je 12.865 GWh ili 2,1 % više nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sistem su preuzeli 2.469 GWh ili 4,1 % više nego u prethodnoj godini. Na distributivnoj mreži preuzeto je 9.988 GWh, što je povećanje za 1,4 %, od čega se 8.963 GWh odnosi na preuzimanje krajnjih kupaca, a 1.025 GWh na gubitke distribucije. Ukupna prodaja krajnjim kupcima u BiH povećana je 2,2 % i iznosila je 11.432 GWh.

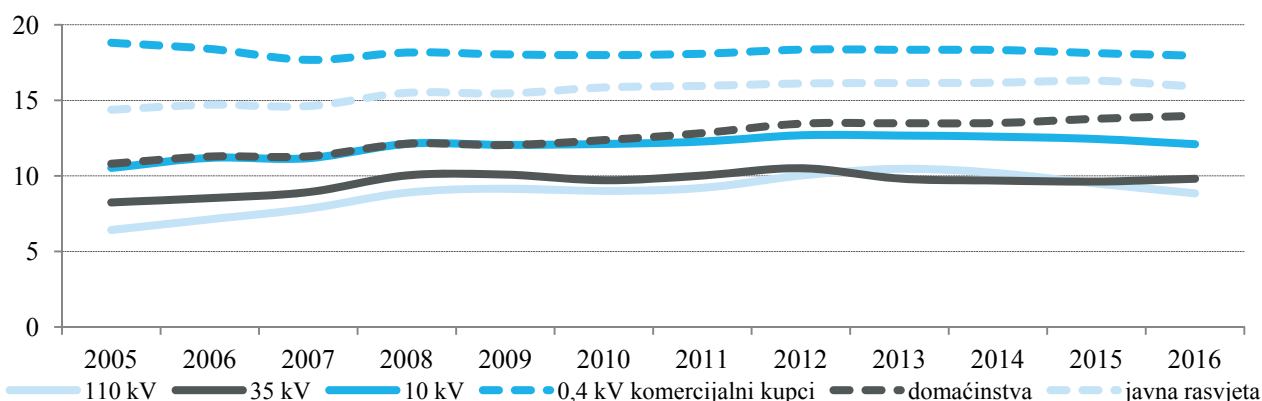
Prosječna cijena električne energije za kupce koje snabdijevaju javni snabdjevači iznosila je 13,15 feninga/kWh i smanjena je u odnosu na prethodnu godinu za 2,7 %. Ukupna vrijednost prodaje tim kupcima iznosila je 1,461 milijardi KM, što je za 65,7 miliona KM, odnosno 4,7 % više nego u 2015. godini. Dakle, finansijski obim prodaje je povećan usljed povećanja fizičkog obima, pri čemu je prosječna cijena prodaje smanjena. Prosječna cijena za domaćinstva iznosila je 13,98 feninga/kWh, što je 1,5 % više nego u prethodnoj godini. Kod svih ostalih kupaca zabilježeno je smanjenje prosječne prodajne cijene, i to u

prosijeku za 5,8 %. Regulatorne komisije djeluju na postepenom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. ‘tarifnih šokova’. Takav evidentan trend smanjenja odnosa prosječne cijene za kategoriju ostale potrošnje i domaćinstava u prethodnih nekoliko godina u BiH vidljiv je na slici 10. Odnos prosječnih cijena za kupce iz ostale potrošnje i domaćinstava koji je u 2004. godini iznosio 1,823 u 2016. godini smanjen je na 1,284. Potpuno je izvjesno da će se odnos ovih cijena daljnjim mjerama regulatornih komisija i efikasnim funkcioniranjem tržišta električne energije nastaviti približavati, čime će se ispoštovati osnovni regulatorni principi odražavanja stvarnih troškova u formiranju cijena.

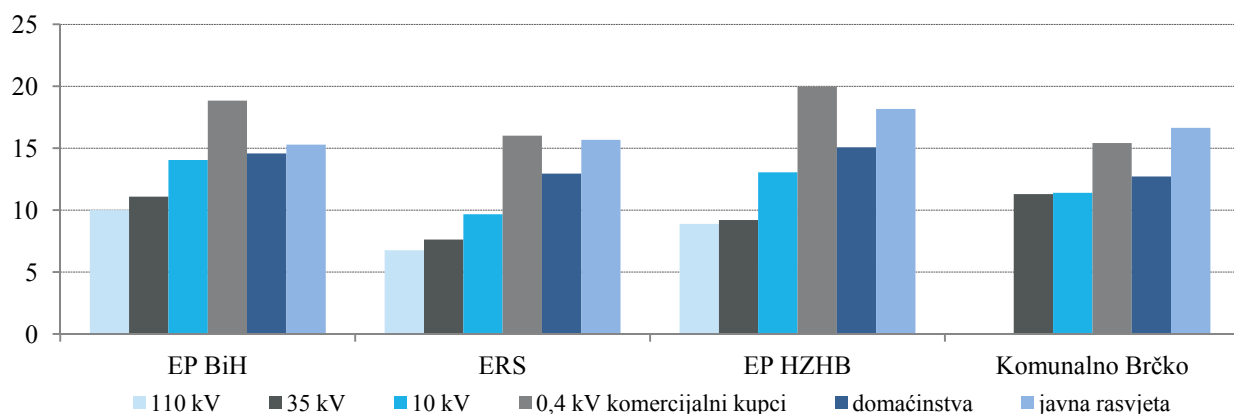
Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 date su prosječne cijene električne energije po javnim snabdjevačima i kategorijama kupaca u 2016. godini.

Uz ukupnu prodaju svim krajnjim kupcima u BiH u iznosu od 1,496 milijardi KM, uključujući i prodaju koju su ostvarili novi snabdjevači na tržištu u iznosu od oko 36 miliona KM, značajni

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

prihodi za kompanije u sektoru ostvareni su i izvozom. Prema podacima Agencije za statistiku BiH vrijednost izvoza električne energije u 2016. godini iznosila je 322,4 miliona KM, čime ukupan prihod dostiže oko 1,82 milijarde KM.

Tokom 2016. godine nije bilo promjena reguliranih tarifa za usluge prijenosa električne energije, niti tarife za rad Nezavisnog operatora sistema u BiH. Od 1. jula 2016. godine tarifa za sistemsku uslugu je smanjena sa 0,5014 feninga/kWh na iznos od 0,3761 feninga/kWh.

Nadležne regulatorne komisije više ne utvrđuju tarifne stavove za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za snabdijevanje za sve kupce, osim za domaćinstva i male kupce (komercijalni kupci, odnosno ostala potrošnja na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. januara 2015. godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost da biraju svog snabdjevača na tržištu. Kupci koji ne odaberu snabdjevača na tržištu mogu se snabdijevati kod javnih snabdjevača po cijenama za javno snabdijevanje, a domaćinstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge.

Broj kupaca električne energije u BiH se tokom godine povećao za 14.340 i na kraju godine iznosio je 1.531.501, pri čemu se najznačajniji rast odnosi na domaćinstva – 12.364 (tabela 6).

Na maloprodajnom tržištu od 1. januara 2016. godine registrirane su prve promjene snabdjevača kod kupaca priključenih na distributivni sistem. Iz mjeseca u mjesec taj broj se povećavao, pa je na isteku 2016. godine registrirano 56 kupaca koji su promijenili svog tradicionalnog snabdjevača, od toga 31 u kategoriji potrošnje 10 kV i 25 u kategoriji kupaca ostala potrošnja (komercijalni kupci priključeni na napon 0,4 kV). Oni su preuzeli ukupno 83,65 GWh, od čega 10 kV kupci 82,68 GWh, a ostala potrošnja 0,97 GWh. Ove kupce na kraju 2016. godine snabdijevali su Proenergy d.o.o. Sarajevo, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo i HEP-Trade d.o.o. Mostar. Pored toga, Energy Financing Team d.o.o. Bileća isporučio je 238,12 GWh za svoja dva kupca na prijenosnom sistemu.

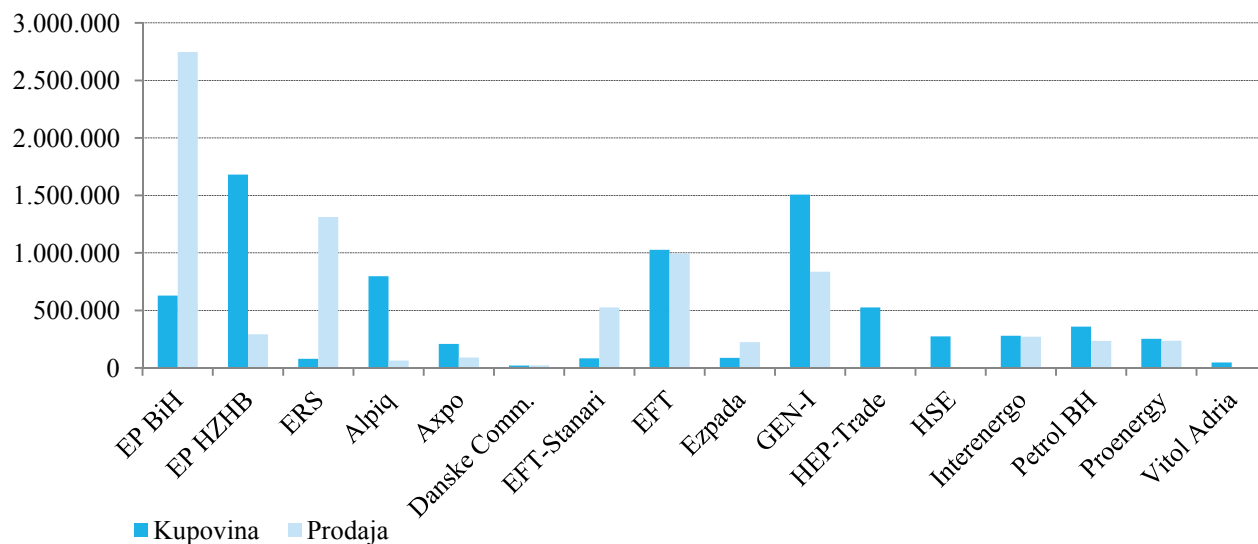
Tabela 6. Broj kupaca električne energije u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Domaćinstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	66	817	62.438	683.051	4.120	750.497
Elektroprivreda RS	10	34	1,012	34.927	514.942	1.740	552.665
Elektroprivreda HZHB	2	1	178	14.954	176.394	1.622	193.151
Komunalno Brčko		1	36	3.851	30.811	431	35.130
Ostali snabdjevači	2		31	25			58
Ukupno	19	102	2.064	116.195	1.405.198	7.913	1.531.501

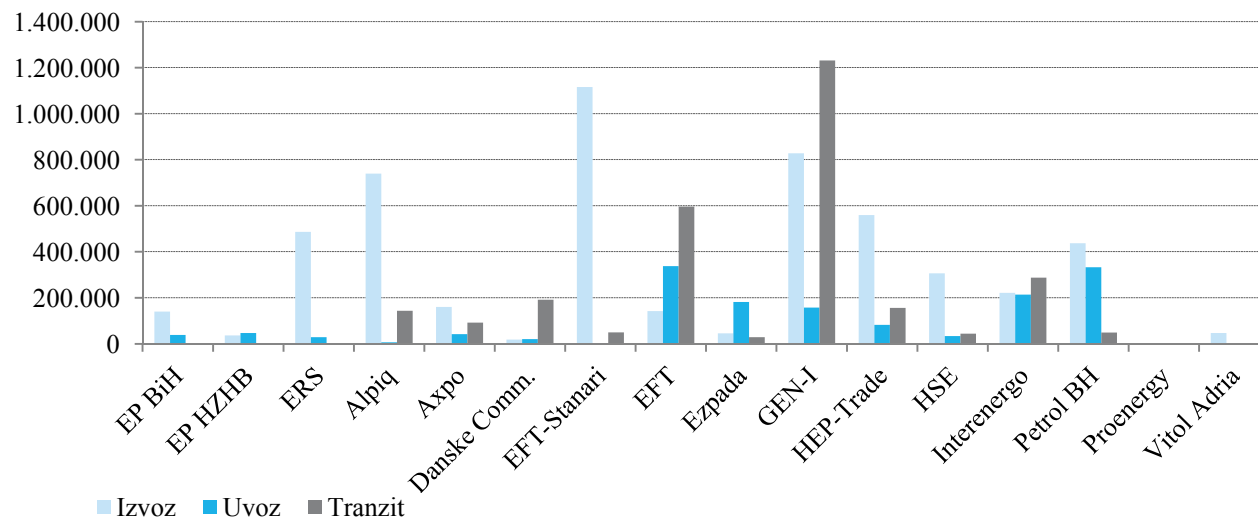
Sumirajući ove nabavke u 2016. godini, od snabdjevača koji nemaju obavezu javnog snabdijevanja nabavljeno je 321,77 GWh, odnosno 2,81 % od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. Tokom 2016. godine preko hiljadu kupaca promijenilo je uvjete snabdijevanja promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim snabdjevačima (tzv. ‘inkubenti’), čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za snabdijevanje koja im najbolje odgovara. Kupcima koji se snabdijevaju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.523 GWh (57,1 % od ukupne potrošnje), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 4.909 GWh (42,9 %).

Značajno dinamičnije je trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH. Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je impresivan – na ovom tržištu bilo je aktivno 16 licenciranih subjekata (slika 12), ostvarujući promet od 7.861,59 GWh, što u odnosu na prethodnu godinu

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2016. godini (MWh)

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2016. godini (MWh)

predstavlja povećanje za 1.403,7 GWh, odnosno 21,7 %. Prosječan dnevni promet je iznosio 21,5 GWh i značajno je veći od dnevnog obima trgovine na susjednim berzama električne energije. Značajnom povećanju trgovanja na veleprodajnom tržištu uveliko je doprinio početak rada Termoelektrane Stanari, koja je već u prvoj godini rada proizvela 1.566 GWh.

Tržište električne energije u 2016. godini karakteriziraju trendovi povećanja prometa i smanjenja cijena, kako na veleprodajnom tako i na maloprodajnom tržištu. Time se u BiH pokazuju puni efekti liberalizacije tržišta i rezultati djelovanja regulatorâ.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sistema Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sistemima omogućava visok nivo razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2016. godini izvezeno je 5.287 GWh, što je 53,5 %, odnosno 1.842 GWh više nego u prethodnoj godini, i u najvećoj mjeri je posljedica povećane proizvodnje električne energije. Šesnaest subjekata izvezilo je električnu energiju, a po obimu na prvom mjestu je bio EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 1.116 GWh, a zatim slijede GEN-I sa 828 GWh, Alpiq Energija BH sa 740 GWh i HEP-Trade sa 560 GWh (slika 13).

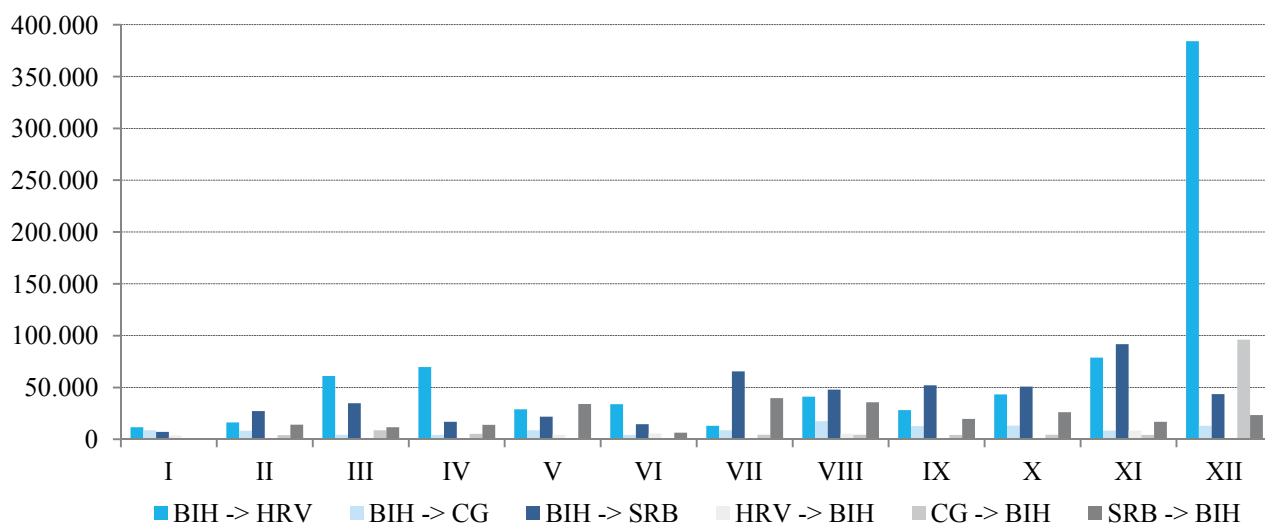
Uvoz električne energije iznosio je 1.525 GWh, sa porastom od 16,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Među 14 subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su Energy Financing Team (338 GWh), BH Petrol Oil Company (333 GWh) i Interenergo (214 GWh), slika 13. Najveći obim trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tabela 7.).

Tokom 2016. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sistema BiH u iznosu od 2.871 GWh, što je povećanje od 432 GWh ili 17,7 % u odnosu na 2015. godinu. Tranzitni tokovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao osnovni element kod obračuna prihoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvještajima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je BiH ostvarila po tom osnovu u prvih osam mjeseci 2016. godine iznosi

Tabela 7. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

<i>Zemlja</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>
Hrvatska	4.780,5	1.761,9
Srbija	1.907,8	1.526,3
Crna Gora	1.470,1	1.107,7
<i>Ukupno</i>	8.158,4	4.395,9

Slika 14. Prihod po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

1.053.423 KM, što je značajno smanjenje u odnosu na isti period prethodne godine, a rezultat je povećanja fizičkog izvoza, koji je prema pravilima ITC obračuna umanjio ukupne prihode.

Tokom 2016. godine dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom Gorom i Hrvatskom putem aukcija organizirao je *Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi* (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2). Ukupan prihod BiH po osnovu godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2017. godinu povećan je na 2.021.274 KM, čime je promijenjen njegov opadajući trend u prethodnom periodu. Najviša cijena, kao i ranije, postignuta je na granici sa Hrvatskom u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj u iznosu od 7.881 KM/MW, što je tri puta više nego prethodne godine.

Prihodi BiH ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjem nivou dati su u tabeli 8, a na slici 14. prikazani su prihodi po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. Korisnik svih prihoda po osnovu aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma je Elektroprijenos BiH.

Tabela 8. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2012	4.970.880
2013	2.036.125
2014	2.905.655
2015	1.091.719
2016	952.030
2017	2.021.274

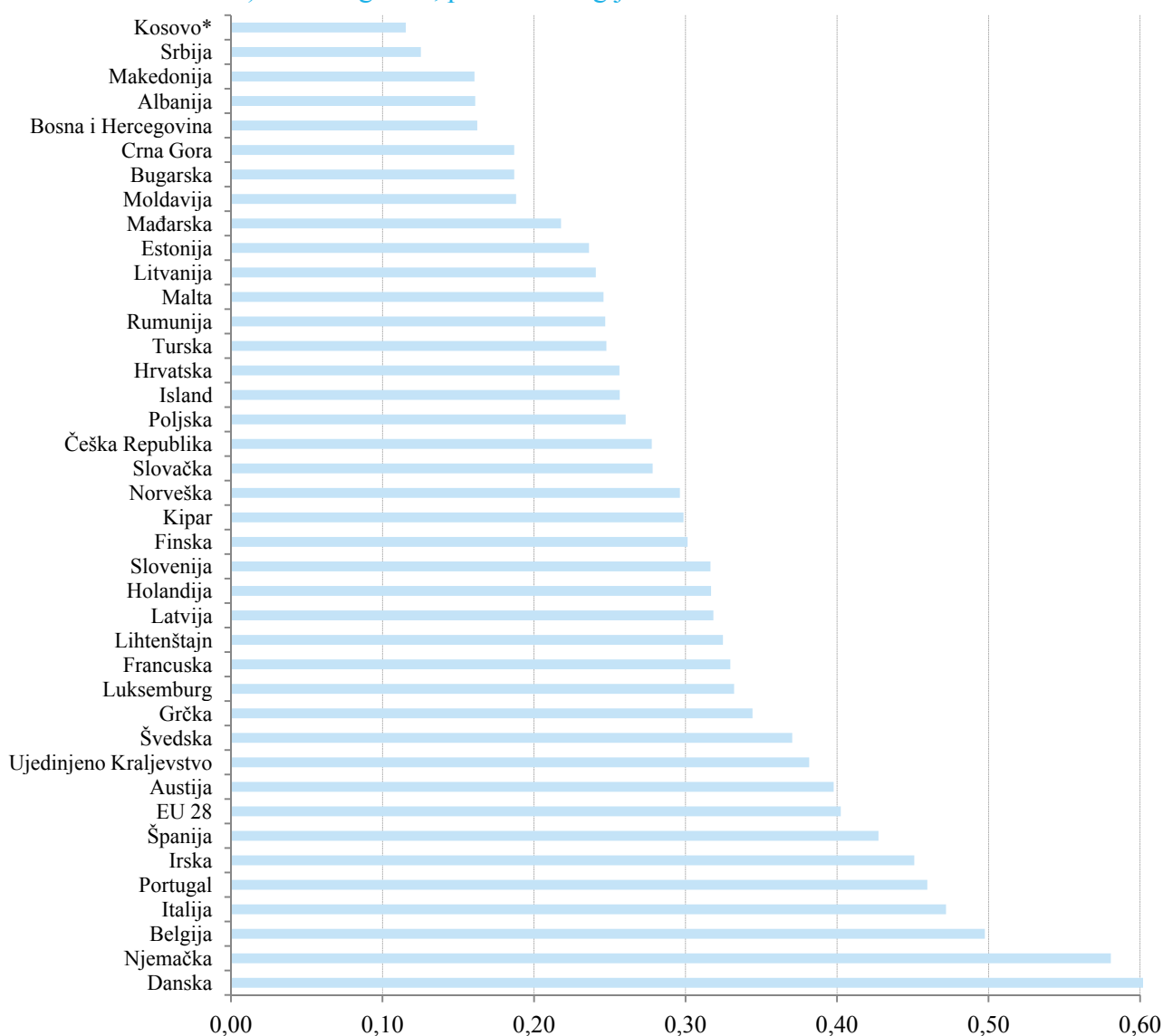
3.9 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetskim veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tokom 2016. godine posebnu pažnju posvetio unapređenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetskih veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, sa kojom DERK dugi niz godina saraduje, naročito u ispunjavanju obaveze izvještavanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvještavanja.

Saradnja dvije institucije pridonosi razvoju statistike energije i harmonizaciji sistema službene statistike BiH i statistike zemalja Evropske unije u svim oblastima, a posebno u oblasti energije.

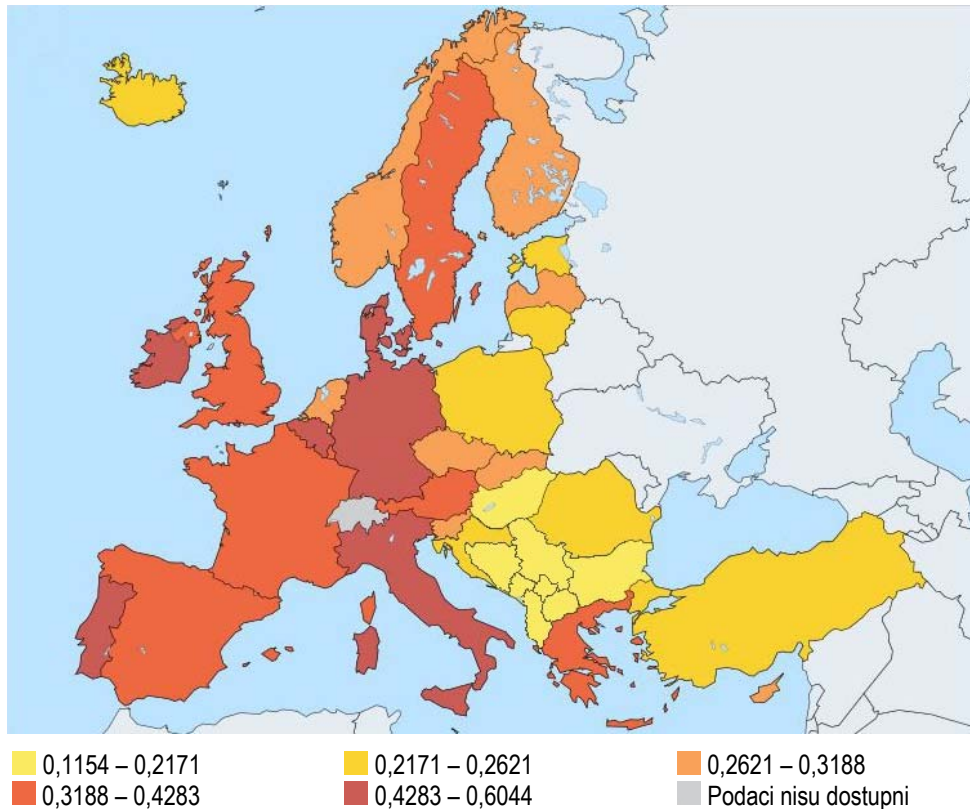

Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za domaćinstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

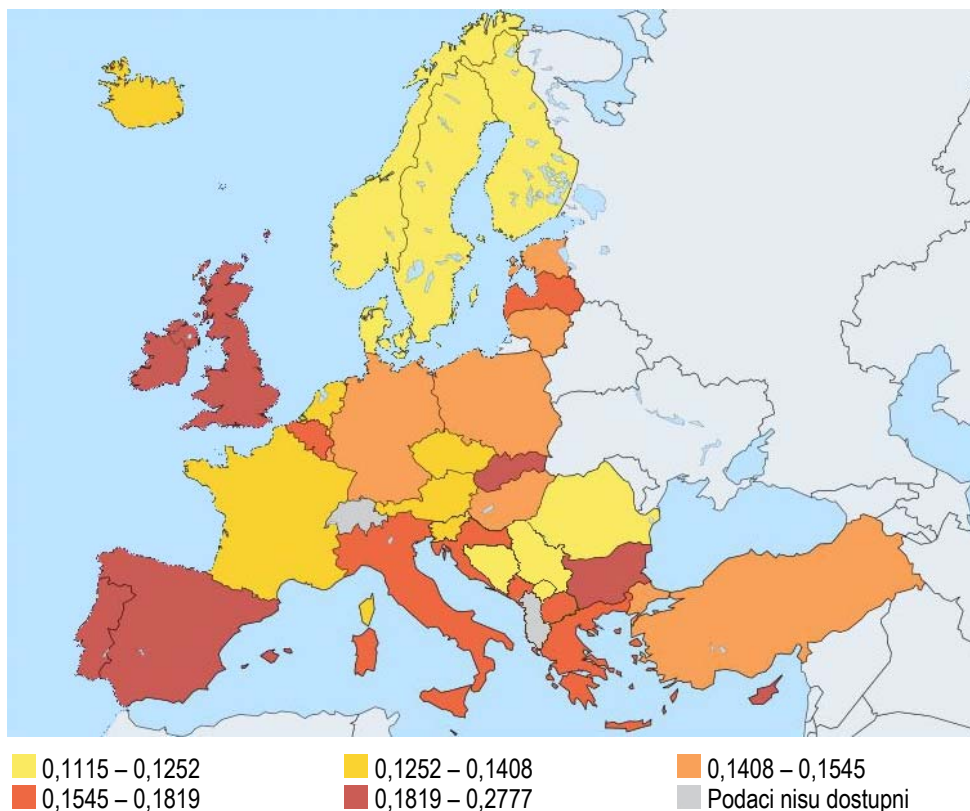

Napomena: navedeni iznosi uključuju PDV

Slika 16. Geografski prikaz cijena električne energije za domaćinstva (u KM/kWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Geografski prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

Rezultati saradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvještajima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH što omogućuje njihovu uporedbu sa zemljama Evropske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

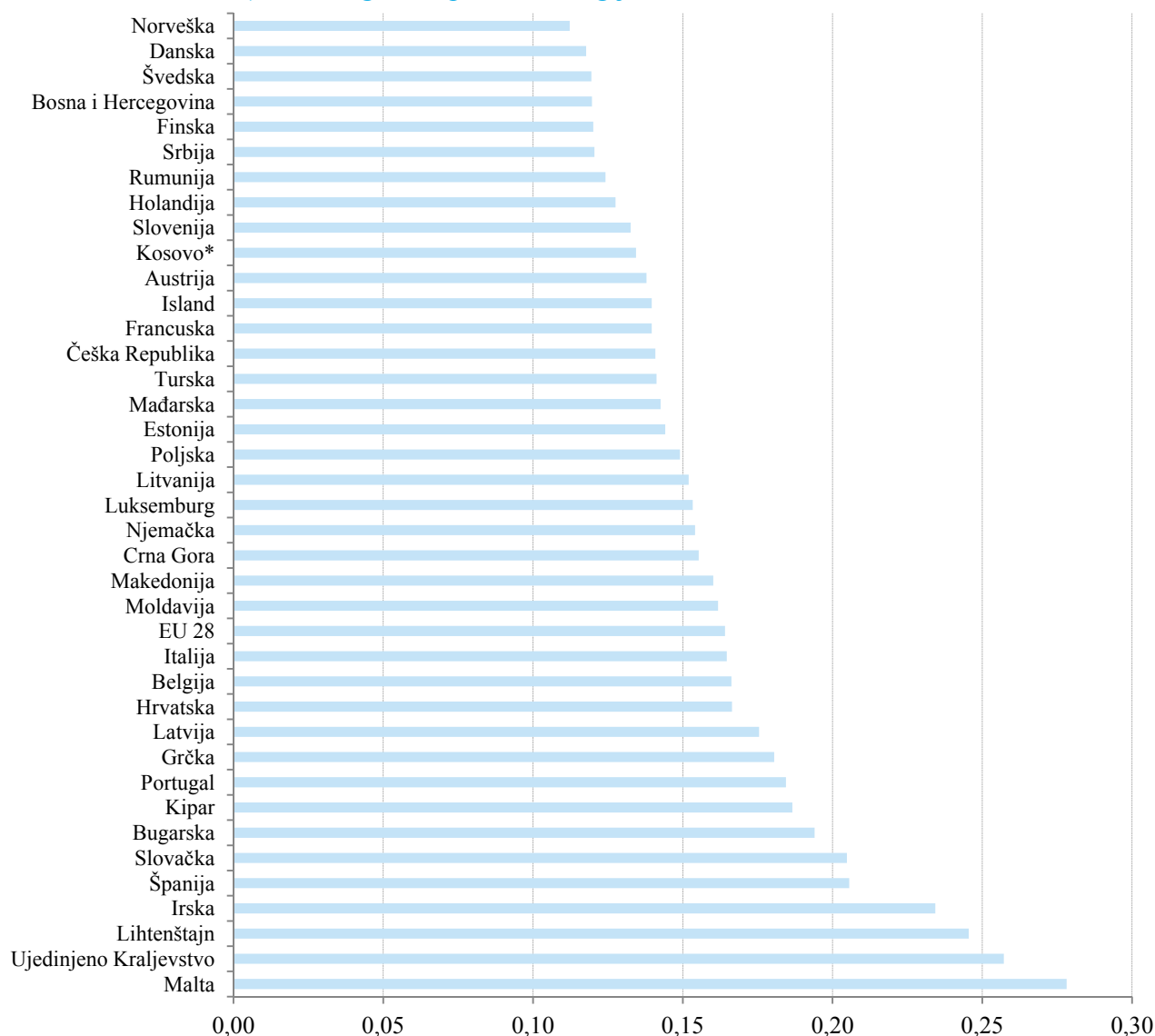
Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke berzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tabela 5).

Na osnovu sistematiziranog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tokom 2016. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija prezentirajući statističke podatke.

Eurostat je statistička institucija Evropske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Evropskoj uniji na evropskom nivou koje omogućuju poređenja između zemalja i regija.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u 2016. godini, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tokom 2016. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,⁴ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododbora za transport, okoliš, energiju i regionalni razvoj. DERK, u skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, u svom radu saraduje i sa Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), saraduju i usklađuju svoje djelovanje od svog osnivanja.

Razvoj zakonodavnog okvira

Bosna i Hercegovina je do 1. januara 2015. godine trebala uskladiti domaće zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU u sektoru energije, s fokusom na sadržaj Trećeg energetskeg paketa (vidjeti Prilog D). U tom smislu, od kraja 2012. do januara 2014. godine, kroz program tehničke pomoći Evropske komisije realiziran je projekt *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH u skladu sa pravnom tečevinom EU*.

Krajnji rezultat projekta je usklađeni skup radnih tekstova novih zakona, a u nekim slučajevima nacrti izmjena i dopuna postojećih zakona, za nivoe države, entiteta i Brčko Distrikta BiH. Transpozicija primjenjivog zakonodavstva EU je organizirana na način koji osigurava punu usklađenost zakonodavstava svih administrativnih nivoa u BiH (uzimajući u obzir njihove zasebne nadležnosti i regulatorna ovlaštenja) i pravne tečevine EU u sektoru električne energije.

Radna grupa, koju čine stručnjaci iz resornih ministarstava, regulatornih komisija i privrednih subjekata, polazeći od rezultata programa tehničke pomoći Evropske komisije, uz značajan doprinos Sekretarijata Energetske zajednice, od decembra 2015. godine intenzivno je radila na pripremi radnog teksta novog državnog zakona koji bi omogućio transpoziciju Trećeg energetskeg paketa u Bosni i Hercegovini. Slijedom navedenih

⁴ Memorandume o saradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. aprila 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. maja 2014. godine.

aktivnosti, 13. oktobra 2016. godine tri resorna ministra i direktor Sekretarijata Energetske zajednice potpisali su *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u gasnom sektoru*. Dan kasnije Ministarsko vijeće Energetske zajednice je donijelo Odluku kojom su ranije donesene mjere protiv Bosne i Hercegovine suspendirane do 31. marta 2017. godine, do kada treba biti donesen državni zakon u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom, koji uključuje i usvajanje međusobno harmoniziranih entitetskih zakona o gasu.

Regulatorni most

U periodu juni 2015. – oktobar 2016. godine vođene su aktivnosti na realizaciji regionalnog projekta *Regulatorni most u jugoistočnoj Evropi*, koji su finansirali i organizirali *Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID)* i *Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC)*. Pored regulatora iz Bosne i Hercegovine u projektu su učestvovala i regulatorna tijela iz Albanije, Armenije, Gruzije, Kosova*, Makedonije, Srbije i Ukrajine.

U okviru Projekta je energetske regulatorima pružena tehnička pomoć i podrška u reguliranju konkurentnog tržišta električne energije, kao i nadzoru razdvajanja i funkcioniranja operatora distributivnih sistema i snabdjevača.

Tokom 2016. godine pripremljene su Regionalne regulatorne smjernice, koje za različite etape razvoja tržišta identificiraju najbolje prakse u reguliranje aktivnosti operatora distributivnih sistema i konkurentnih snabdjevača električne energije, uključujući efikasno upravljanje tržišnim informacijama i zaštitu prava kupaca. Pored Regionalnih smjernica pripremljeni su i nacrti Nacionalnih mapa puta koji daju rezime određenih propisa, pravila ili podzakonskih akata čije nacрте treba pripremiti ili koje treba izmijeniti u državama koje su učestvovalе u projektu.

Investiranje u sektor energije

Tokom 2016. godine odvijale su se aktivnosti *Agencije za međunarodnu saradnju SAD (USAID)* u projektu *Investiranje u sektor energije (EIA)*. Projekt čije je trajanje planirano od oktobra 2014. do juna 2019. godine, usmjeren je na saradnju i pomoć svim ključnim subjektima u energetske sektoru (ministarstva, regulatori, privredni subjekti i dr.). Projekt EIA organiziran je kroz sljedeće komponente:

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

- Uklanjanje prepreka za investiranje u sektor energije,
- Otklanjanje nedostataka maloprodajnog tržišta u BiH,
- Postizanje ušteda u energiji, koristeći regulatorne poticaje,
- Približavanje evropskim integracijama, i
- Odnosi s javnošću.

Predstavnici Državne regulatorne komisije prate aktivnosti organizirane u okviru projekta i učestvuju u realizaciji pojedinih komponenti, a naročito onih koje su u funkciji rada regulatora. Tokom 2016. godine DERK je pokazao poseban interes i neposredno učestvovao u realizaciji aktivnosti iz domena investiranja u sektor, pomoćnih usluga, mehanizma balansiranja, integracije obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, poslovnih procesa operatora distributivnog sistema i razmjene podataka u sektoru, kao i odnosa s javnošću.

Slijedeći uspješnu organizaciju Energetskog samita u aprilu 2015. godine kojim je uspostavljen novi model dijaloga o aktuelnim temama iz sektora energije, Projekt EIA je u aprilu 2016. godine organizirao Drugi Energetski samit u BiH, ovaj put zajedno sa *Njemačkim društvom za međunarodnu saradnju* (GIZ).

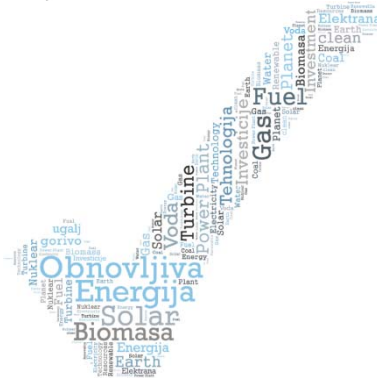
Diskusija na Drugom Energetskom samitu bila je fokusirana na budući energetski put Bosne i Hercegovine, izazove definiranja i implementacije strateškog okvira za energetsku efikasnost i obnovljive izvore energije, investicijski režim u sektoru energije, maloprodajno tržište električne energije, te energetsku efikasnost i obnovljive izvore energije.

Više od 320 učesnika prisustvovalo je zanimljivim plenarnim sjednicama, panel diskusijama, prezentacijama i interaktivnim radionicama. Drugi Energetski samit okupio je brojne partnere iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih preduzeća, privrednih komora, malih i srednjih preduzeća, nevladinih organizacija, te predstavnike međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru.

Samit je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državne regulatorne komisije i entitetskih regulatora.

Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH

Početkom 2016. godine *Njemačko društvo za međunarodnu saradnju* (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) pokrenulo je projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH* u cilju kreiranja preduvjeta za njihovo značajnije korištenje.

Glavni partneri u implementaciji projekta koji traje do kraja 2019. godine su nadležna državna i entitetska ministarstva i regulatori, te operatori za obnovljive izvore energije, odnosno za sisteme poticaja.

Projekt pruža tehničku asistenciju u domenu općeg unapređenja okvirnih uvjeta za proizvodnju toplotne i električne energije iz obnovljivih izvora energije (OIE), sa naglaskom na korištenje bioenergije i poboljšanje tehnologija malih hidroelektrana (do 10 MW).

Koncept projekta prepoznaje različite segmente djelovanja, uključujući strateški, zakonski i regulatorni okvir, administrativne procedure i šeme poticaja, inovativne tehnologije, te jačanje kapaciteta i razvoj konkretnih alata. Projekt je koncipiran kroz četiri područja djelovanja:

- Opći okvirni uvjeti za sektor obnovljivih izvora energije,
- Razvoj sektora bioenergije i inovativnih tehnologija,
- Unapređenje sektora malih hidroelektrana,
- Šeme poticaja i načini finansiranja projekata OIE.

Dugoročni karakter projekta doprinosi daljnjem održivom razvoju obnovljivih izvora energije i potrebnoj diverzifikaciji izvora energije, čime se povećava energetska sigurnost zemlje.

Projekt je organiziran na način koji osigurava punu koordinaciju sa aktivnostima koje se vode u okviru projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) *Zapošljavanje i sigurno snabdijevanje energijom korištenjem biomase* i Projekta USAID-a *Investiranje u sektor energije*.

Ishodi riješenih sudskih sporova

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih lica o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. Od 2009. godine nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimiranih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i sljedećih osam Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina.⁵

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Italija, Kipar, Latvija, Litvanija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Gruzija, Norveška i Turska. Pregovori sa Gruzijom u vezi stjecanja statusa Ugovorne strane okončani su u 2016. godini. Ministarsko vijeće je odobrilo njen pristup Energetskoj zajednici i očekuje se da će Gruzija status Ugovorne strane steći u 2017. godini, po okončanju ratifikacije Ugovora. Tokom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa posmatrača.

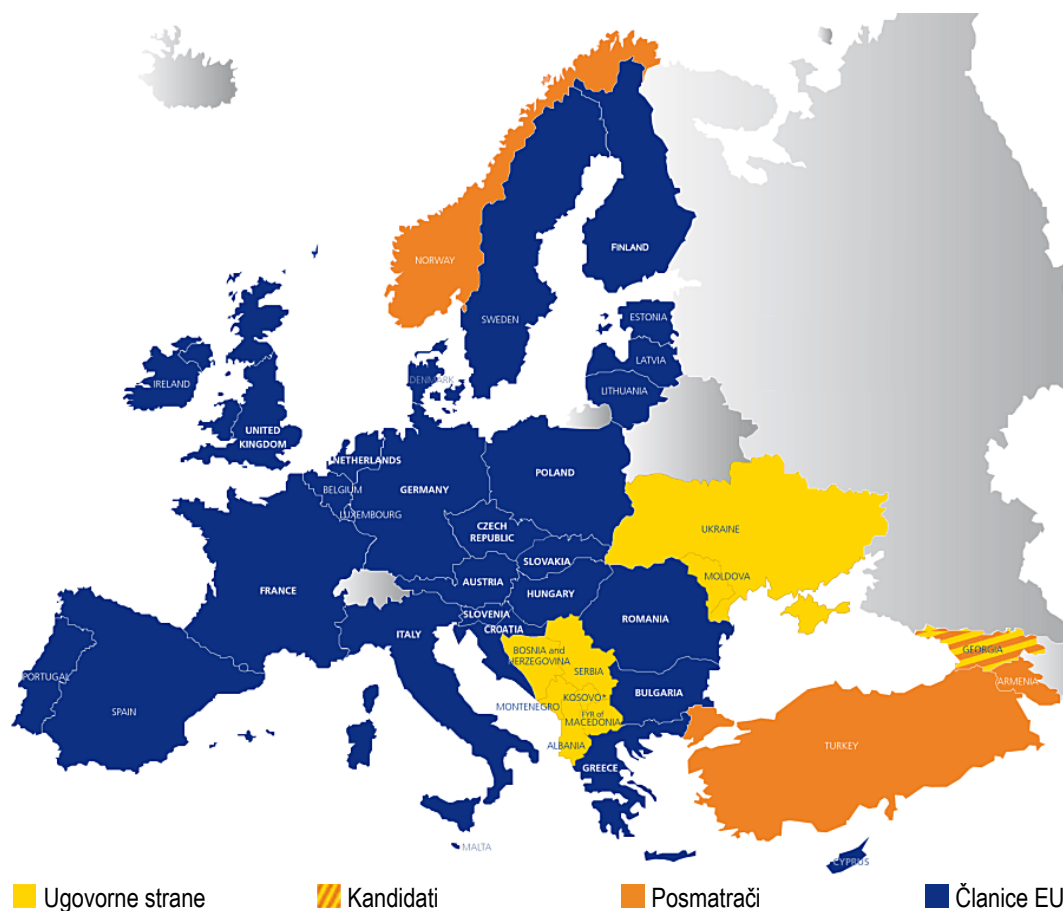
Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Zaključivanjem ovog ugovora, Ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integritati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih energetske resursa, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog D).

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice važi do jula 2026. godine.

⁵ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. decembra 2016. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. maja 2010. godine, a Ukrajina od 1. februara 2011. godine.

Slika 19. Geografski obuhvat Energetske zajednice

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas, Forum za naftu i Sekretarijat. Njihova uloga, nadležnosti i rad detaljno su opisivani u ranijim izvještajima Državne regulatorne komisije.

Tokom 2016. godine u Energetskoj zajednici nastavljene su aktivnosti u razvoju pravnog okvira, posebno u razvoju i implementaciji nacionalnih zakona koji se odnose na tržišta energije. Panevropski karakter Energetske zajednice prepoznat je kao imperativ u definiranju njene budućnosti i daljnjeg jačanja i proširenja. Značajan utjecaj na politiku njenog razvoja ima Evropska unija, koja provodi reformu i reorganizaciju svoje energetske politike gradeći evropsku Energetsku uniju, u kojoj Energetska zajednica čini značajan element.

Realizirane su usvojene preporuke izvještaja *Energetska zajednica za budućnost*. Sekretarijat je 25. oktobra 2016. godine uspostavio *Centar za rješavanje sporova i pregovaranje*. Poboljšanjem provedbenih mjera i pravila za rješavanje sporova pojačana je primjena pravnog okvira i smanjeni investicijski rizici. Također, formiranjem *Parlamentarnog plenuma* osnažena

g. Mirko Šarović, ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH: “Bosna i Hercegovina je u godini predsjedavanja Energetskom zajednicom napravila značajne korake na približavanju Evropskoj uniji.”

Iz pozdravnog obraćanja na 14. sastanku Ministarskog vijeća Energetske zajednice, Sarajevo, 14. oktobra 2016.

je uloga nacionalnih parlamenata, uz paralelno povećanje transparentnosti jačanjem uloge civilnog društva i poslovnih subjekata u institucijama Energetske zajednice. *Dan za civilno društvo* inauguriran je 21. juna 2016. godine, kada su se u sjedištu Sekretarijata okupile 24 nevladine i organizacije civilnog društva iz 11 zemalja, uz učešće akademskih i međunarodnih finansijskih institucija, ministarstava, te Evropskog parlamenta i Komisije.

Ministarsko vijeće je 14. oktobra 2016. godine ažuriralo *acquis* o zaštiti okoliša, da bi se i u Energetskoj zajednici osigurala primjena najnovijih verzija iz EU. Time su u *acquis* uključene Direktiva 2011/92/EU o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU, i Direktiva (EU) 2016/802 o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima sa Provedbenom odlukom Komisije (EU) 2015/253. *Acquis* o zaštiti okoliša proširen je Direktivom 2001/42/EU o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš i Direktivom 2004/35/EU o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, koja je izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU. Kao prvi korak ka punoj primjeni u Energetskoj zajednici, Ministarsko vijeće je usvojilo Preporuku o provedbi Uredbe (EU) br. 525/2013 o mehanizmu za praćenje i izvještavanje o emisijama stakleničkih gasova i za izvještavanje o drugim informacijama u vezi s klimatskim promjenama na nacionalnoj razini i razini Unije. Posebnom odlukom usvojena je lista prioriternih infrastrukturnih projekata kojima se omogućava integracija pan-evropskog energetskog tržišta.

Značajnu podršku razvoju tržišta energije daju mjere koje su 27. augusta 2015. godine na Drugom samitu o Zapadnom Balkanu u okviru ‘Berlinskog procesa’ (WB6) prihvatili premijeri Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova*, Makedonije i Srbije. U domenu električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje karakterizira prirodni monopol, te na jačanje nezavisnosti regulatora.

U okviru ovog procesa predstavnici operatora prijenosnog sistema, berzi, regulatora i ministarstva su u Beču 27. aprila 2016. godine potpisali *Memorandum o razumijevanju* koji utvrđuje opća načela saradnje, kao i konkretne mjere za razvoj regionalnog tržišta električne energije.

Treći samit, održan u Parizu 4. jula 2016. godine, naglasio je potrebu tješnje saradnje na regionalnom nivou radi integracije tržišta Zapadnog Balkana u panevropsko. Tom prilikom

usaglašena je *Mapa puta za tržište električne energije* i najavljeno da će buduća finansijska podrška EU zavisiti od napretka u provedbi dogovorenih mjera. U fokusu je uklanjanje postojećih zakonodavnih i regulatornih prepreka i jačanje institucionalne strukture potrebne za funkcioniranje tržišta u skladu sa Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Regionalne mjere uključuju institucionalno organiziranje tržišta (uspostava berzi) i njihovo spajanje, regionalno tržište uravnoteženja (balansno tržište), kao i regionalno koordinirani proračun i dodjelu prekograničnih kapaciteta. Na nacionalnom nivou težište je na uklanjanju nacionalnih prepreka kreiranjem odgovarajućeg tržišta i regulatornog okvira.

Na Pariškom samitu opseg Berlinskog, odnosno WB6 procesa proširen je potpisivanjem *Povelje održivosti*, čime su zemlje Zapadnog Balkana prihvatile provođenje niza mjera u oblasti energetske efikasnosti, u poboljšanju održivosti energetske sistema, unapređivanju klimatskog djelovanja i transparentnosti održivih energetske tržišta.

Prioriteti Energetske zajednice u 2017. godini su:

- Unapređenje integracije regionalnih energetske sektora kao i poboljšanje njihove održivosti zasnovane na obavezama preuzetim u 'Berlinskom procesu' koje se trebaju uključiti u Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, i
- Promocija i finaliziranje diskusija o izmjenama i dopunama Ugovora, uz fokus na bolju implementaciju, održivost i istinski integrirano panevropsko energetske tržište zasnovano na jednakim pravima i obavezama.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

Bosna i Hercegovina je predsjedavala Energetskom zajednicom u 2016. godini, tokom koje je nastavljena reforma Zajednice u skladu sa preporukama iz izvještaja *Energetska zajednica za budućnost* i realizirane brojne aktivnosti u dosljednoj primjeni *acquis*-a, odnosno pravnog okvira Energetske zajednice, i neophodnom unapređenju sigurnosti snabdijevanja i zaštite okoliša.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim nivoima treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obaveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obaveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog D). Na ovo ukazuju i otvoreni slučajevi za rješavanje sporova koje je inicirao Sekretarijat Energetske zajednice (Prilog E). Pri tome

treba imati u vidu da je u aprilu 2016. godine Sekretarijat Energetske zajednice zatvorio Slučaj ECS-4/14, nakon što je Bosna i Hercegovina dostavila svoj Nacionalni akcijski plan za obnovljivu energiju usvojen na 50. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 30. marta 2016. godine.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. decembra 2006. godine u Atini. Sve od tada DERK aktivno učestvuje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedavanje Radnom grupom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tokom 2016. godine, u kojoj je održao tri sastanka, Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domenu regulatornih inicijativa za promociju investicija u mreže, tretmana interkonektora između Ugovornih strana Energetske zajednice i članica Evropske unije, te razvoja nezavisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za saradnju energetskih regulatora (ACER), Vijećem evropskih energetskih regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG), te sa Evropskom mrežom operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) i Evropskom mrežom operatora transportnog sistema za gas (ENTSO-G).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz radne grupe (Radna grupa za električnu energiju, Radna grupa za gas i Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta) uz podršku odgovarajućeg odjela Sekretarijata.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju iz Centralne Evrope i Evrozije, sa pridruženim članicama iz Afrike, Azije, Bliskog istoka i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. Članice ERRA-e dolaze iz 34 države, uz Regionalnu zapadnoafričku regulatornu asocijaciju (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. maja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u maju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Predstavnici DERK-a aktivno učestvuju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i Predsjedništva ERRA-e, u čiji sastav je marta 2014. godine na dvogodišnji mandatni period izabran član DERK-a. Zapažen je angažman predstavnika

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

Državne regulatorne komisije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se izdvajaju Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, Stalni komitet za tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju. Od 2010. godine predsjedavanje ovim komitetom doprinosi afirmaciji BiH u ERRA-i.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava ulogu članice ove regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetskektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

U institucijama ERRA-e primjetna je historijska evolucija tema za koje su članice zainteresirane. Široko zastupljeno prestrukturiranje energetskektora i tržišta uzrokovalo je da konkurentno orijentirana održiva rješenja budu predmet posebnog zanimanja i djelovanja regulatornih tijela.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetskektora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetskektora (MEDREG) je u 2016. godini svečano obilježila deset godina svog postojanja. Osnovana u maju 2006. godine kao dobrovoljna radna grupa radi promoviranja saradnje energetskektora iz zemalja sjeverne, južne i istočne obale Mediteranskog bazena, Asocijacija je postala stalna regionalna organizacija u novembru 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Kipra, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španije, Tunisa i Turske (slika 21).

Slika 21. Geografski obuhvat MEDREG-a

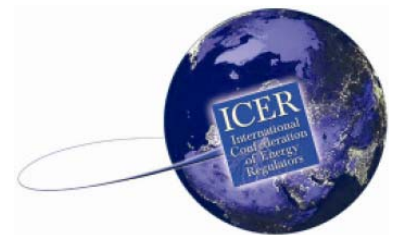
Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira Mediterana radi omogućavanja investicija u energetska infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvještaje sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, fokusirajući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru, kao i posebne načine zaštite ranjivih kategorija kupaca.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu, Sekretarijat sa sjedištem u Milanu i pet radnih grupa za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) gas, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetska efikasnost i (5) problematiku kupaca.

Predstavnici DERK-a neposredno učestvuju u radu Generalne skupštine, a u aktivnostima radnih grupa upotrebom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara na nacрте dokumenata.

4.4 Međunarodna konfederacija energetskih regulatora – ICER

Osnovana u oktobru 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetskih regulatora (ICER) predstavlja dobrovoljni okvir za saradnju na svjetskom nivou. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 250 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 11 regionalnih regulatornih asocijacija i dva nacionalna energetska regulatorna tijela (slika 22) ostvaruju članstvo u ICER-u. DERK je član ICER-a putem ERRA-e i MEDREG-a.

ICER-ove aktivnosti su usmjerene na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetska regulatorni forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Šesti Svjetski energetska regulatorni forum, održan u Istanbulu tokom maja 2015. godine, identificirao je sigurnost snabdijevanja, energetska održivost, konkurentnost i dobre regulatorne prakse kao prioritete teme za tekući trogodišnji period i shodno tome ustanovio četiri posebne virtuelne grupe. Naredni Svjetski regulatorni forum bit će održan u Meksiku, 2018. godine.

ICER nastavlja svoje aktivnosti na inicijativi pod nazivom *Žene u oblasti energije* koju je započeo u oktobru 2013. godine. Cilj ove globalne inicijative energetskih regulatora je podrška napretku žena u oblasti energije kroz praktične instrumente.

Slika 22. Članice ICER-a

ICER je 2013. godine pokrenuo izdavanje svoje Hronike, kao sredstva za dalju promociju svojih ciljeva u smislu jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i zaposlenik DERK-a. ICER-ova Hronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

DERK aktivno učestvuje u radu ICER-a i pruža podršku na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

4.5 Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER

Vijeće evropskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija koja okuplja energetske regulatore. Njeni članovi i posmatrači su nezavisna, zakonom propisana tijela odgovorna za reguliranje energije na državnom nivou. Ovo Vijeće okuplja 35 nacionalnih regulatornih tijela iz država članica Evropske unije, Evropske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice. Vijeće evropskih energetske regulatora prednjači u aktivnostima na razvoju konkurentnih energetske tržišta i jačanju uloge kupaca. Radeći zajedno kroz CEER, nacionalna regulatorna tijela daju napredne preporuke na evropskom nivou, šireći najbolje prakse i dajući rješenja u okviru nacionalnih regulatora.

Krajem 2015. godine Vijeće evropskih energetske regulatora otvorilo je svoja vrata Ugovornim stranama Energetske zajednice. U decembru 2016. godine Generalna skupština je prihvatila Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju kao posmatrača od 1. januara 2017. godine.

U svojstvu posmatrača, predstavnici DERK-a mogu biti aktivni u radnim grupama CEER-a i prisustvovati sastancima Generalne skupštine. Osim toga, Državna regulatorna komisija dobija pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima saradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politike i praksi Evropske unije. U tom pogledu, učešće u radu Vijeća evropskih energetske regulatora je korisno i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Evropskoj uniji, i ispunjavanju obaveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

*Lord Mogg (Lord Mog),
predsjednik CEER-a:
“Kao evropsko udruženje
energetskih regulatora, jed-
na od naših prednosti je da
smo regulatorni praktičari
evropskih energetske
zakona. Drago nam je da
možemo podijeliti sa
DERK-om našu stručnost
provodeći energetske zakone
EU i zajedno rješavajući
izazove regionalnog
energetskog tržišta.”*

Iz govora dobrodošlice povodom prijema DERK-a u CEER, Ljubljana, 13. decembar 2016.

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK finansira iz vlastitih prihoda. Osnovni prihod DERK-a u 2016. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, nezavisnog operatora sistema, međunarodne trgovine i snabdijevanja kupaca, te distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obaveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom periodu.

Finansijsko poslovanje Državne regulatorne komisije za električnu energiju uključuje sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje finansijskih obaveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tokovima,
- redovno praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tokova u svrhu pripreme novog finansijskog plana,
- priprema finansijskog plana za narednu godinu,
- unutrašnje finansijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka,
- finansijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Po našem mišljenju, finansijski izvještaji prikazuju realno i objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. decembra 2015. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene na trajnim izvorima i gotovinskom toku za godinu koja je tada završila, u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI).”

*REVIK,
Sarajevo, 17. marta 2016.*

Konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka su finansijski izvještaji u kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine. Svake godine se vrši revizija finansijskih izvještaja DERK-a s ciljem nezavisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima.

U prvom kvartalu 2016. godine reviziju finansijskih izvještaja DERK-a za prethodnu godinu vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting REVIK d.o.o. Sarajevo, sa kojim je zaključen ugovor u postupku konkurentskog zahtjeva za dostavu ponuda.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u finansijskim izvještajima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti finansijskih izvještaja u cjelini, revizija je podrazumijevala i istodobnu ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena rukovodstva DERK-a.

Na osnovu pribavljenih dokaza nezavisni revizor je pozitivno ocijenio finansijske izvještaje DERK-a za 2015. godinu. Mišljenje nezavisnog revizora je da prezentacija finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem je potvrđena najviša revizijska ocjena usklađenosti finansijskih izvještaja sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK u ranijim periodima dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama finansijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena efikasnost postavljenog sistema finansijskog upravljanja i unutrašnje kontrole kojima se osigurava prevencija ili identifikacija mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U skladu sa važećim zakonskim propisima DERK je krajem 2016. godine objavio javni poziv za prikupljanje ponuda za usluge revizije finansijskih izvještaja na osnovu kojega je zaključen i ugovor za pomenute usluge u narednom dvogodišnjem periodu.

Provođenjem eksterne revizije DERK osigurava i nezavisan i pouzdan izvještaj o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Radi pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim licima i široj javnosti, Državna regulatorna komisije svake godine objavljuje revizijski izvještaj. Revidirani finansijski izvještaji za 2015. godinu su objavljeni u "Službenom glasniku BiH", broj 28/16 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2017. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih evropskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutrašnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2017. godini zadržati kontinuitet saradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2017. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih nivoa odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak saradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabavke pomoćnih usluga i pružanja systemske usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,

- stvaranje većeg stepena integracije domaćeg tržišta električne energije, s posebnim usmjerenjem na efikasno funkcioniranje maloprodajnog i veleprodajnog tržišta,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sistem,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2018. – 2027. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredni desetogodišnji period, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi Evropskih pravila za rad mreža,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice obavezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Evropske unije o internom energetsom tržištu ('Treći energetska paket'), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja učestvuju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na evropskim direktivama i pravilima o unutrašnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog učešća u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u *Izveštaju Evropske komisije o BiH u 2016. godini*.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, životnu sredinu i regionalni razvoj. Kao jedna od institucija koje su nadležne za preuzimanje i provođenje *acquis-a*, DERK će dati svoj doprinos u izradi odgovora na Upitnik Evropske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU, naročito na pitanja iz poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transevropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te na određenu problematiku iz Ekonomskih kriterija.

DERK će participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izveštaju o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene na Trećem Samitu zemalja Zapadnog Balkana u okviru ‘Berlinskog procesa’.

U 2016. godini nastavlja se višegodišnji projekt USAID-a *Investiranje u sektor energije* (EIA), te će DERK pratiti njegove aktivnosti i učestvovati u realizaciji pojedinih komponenti koje su funkciji rada regulatora. Nastavit će se učešće i u projektu GIZ-a *Poticanje obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini*. Svoje aktivno učešće DERK planira i na Trećem Energetskom samitu u BiH, koji je u okviru EIA i projekta GIZ-a planiran za proljeće 2017. godine.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući radne grupe za električnu energiju i gas, te Radnu grupu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (uključujući Radne grupe za institucionalna pitanja; za električnu energiju; za gas; za problematiku kupaca, te za okoliš, obnovljive izvore i energetsku efikasnost),
- ICER – Međunarodna konfederacija energetskih regulatora,
- CEER – Vijeće evropskih energetskih regulatora.

DERK će nastaviti praćenje rada Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER), i zavisno od razvoja pravnog okvira u BiH razmotriti mogućnosti za direktno učešće u radu ovog tijela.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podaci o instaliranim kapacitetima proizvodnih objekata

Ukupan instalirani kapacitet proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.351,88 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.083,50 MW, a u termoelektranama 2.065 MW. Instalirani kapacitet malih hidroelektrana, vjetro, solarnih i elektrana na biogoriva je 112,15 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315
Ustiprača	2×3,45	6,9

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

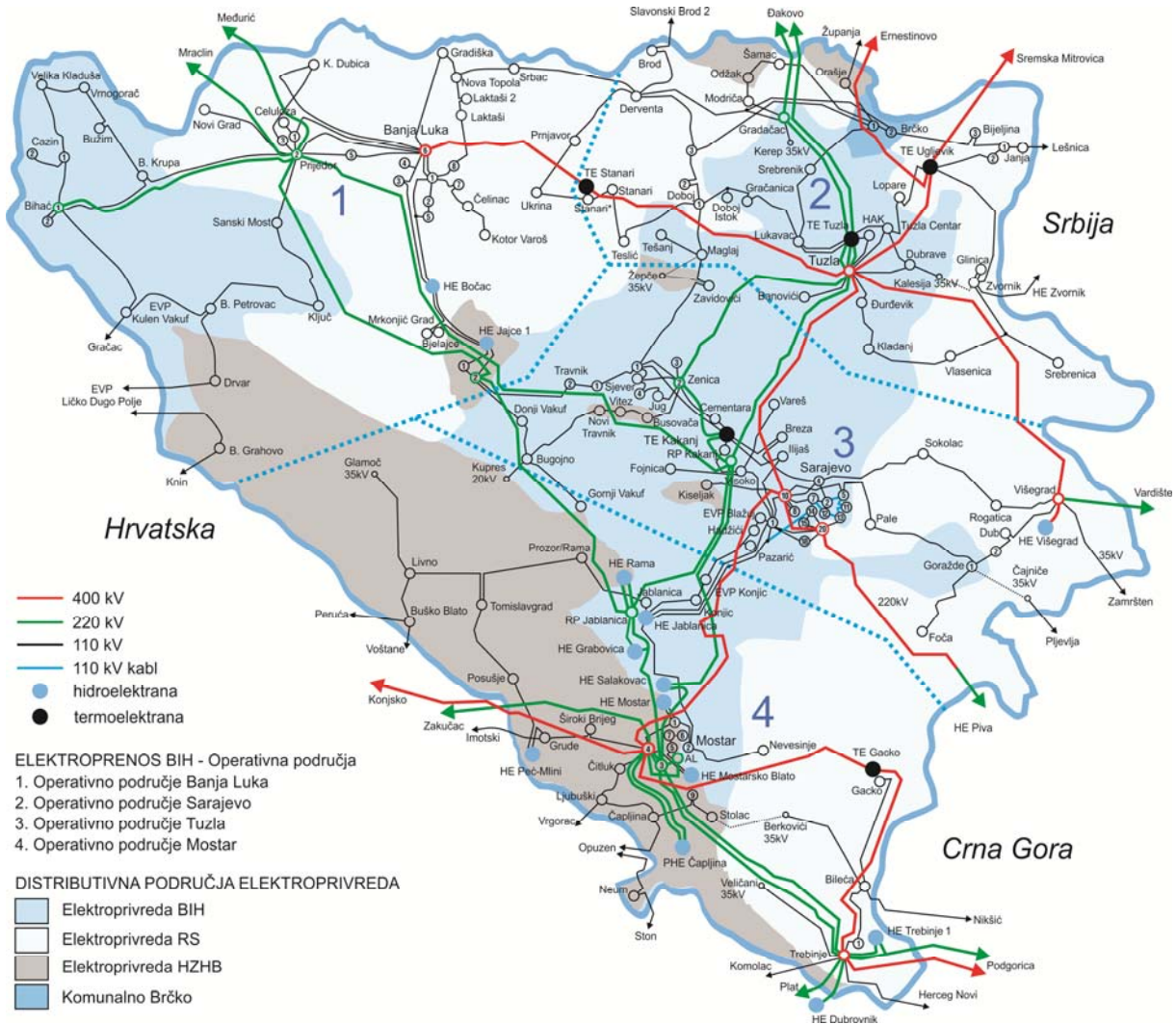
Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.520,38
110 kV	3.903,75
110 kV – kablovski vod	32,08

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	37

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	6.087,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	132	5.248,0

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	237	5.636,5

PRILOG B: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (31. decembar 2016. godine)

PRILOG C: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja u termoelektranama	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distributivna potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10

2015. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.436,28	2.166,12	1.823,14		5.425,54
Proizvodnja u termoelektranama	5.413,40	3.298,66			8.712,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	160,68	93,55	16,03		270,26
Proizvodnja	7.010,36	5.558,33	1.839,17		14.407,86
Distributivna potrošnja	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38	9.846,14
Gubici prijenosa					359,37
Veliki kupci	449,56	159,31	1.763,43*		2.372,30
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,96	13,90		27,86
Potrošnja	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38	12.605,66

* Uključujući i 861,86 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2014. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.542,61	2.522,09	1.755,81		5.820,52
Proizvodnja u termoelektranama	5.786,99	3.133,66			8.920,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	188,97	82,39	17,31		288,67
Proizvodnja	7.518,57	5.738,14	1.773,12		15.029,84
Distributivna potrošnja	4.392,55	3.526,02	1.310,79	251,65	9.481,01
Gubici prijenosa					304,46
Veliki kupci	442,76	155,87	1.811,57*		2.410,20
Vlastita potrošnja elektrana		14,12			14,12
Potrošnja	4.835,31	3.696,01	3.122,37	251,65	12.209,79

* Uključujući i 755,93 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2013. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.854,43	2.920,91	2.348,28		7.123,62
Proizvodnja u termoelektranama	5.549,53	3.390,12			8.939,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	150,59	73,98	14,71		239,28
Proizvodnja	7.554,55	6.385,01	2.362,99		16.302,55
Distributivna potrošnja	4.401,52	3.567,50	1.343,83	258,14	9.570,99
Gubici prijenosa					343,10
Veliki kupci	448,20	126,21	2.048,14*		2.622,55
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,26	8,74		22,00
Potrošnja	4.849,72	3.706,97	3.400,71	258,14	12.558,64

* Uključujući i 884,94 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

2012. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.086,63	1.832,77	1.229,30		4.148,70
Proizvodnja u termoelektranama	5.367,80	3.251,70			8.619,50
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	115,40	43,04	7,89		166,33
Proizvodnja	6.569,83	5.127,51	1.237,19		12.934,54
Distributivna potrošnja	4.340,28	3.551,14	1.379,43	262,54	9.533,39
Gubici prijenosa					308,14
Veliki kupci	446,23	119,18	2.136,41*		2.701,83
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,62	67,26		80,88
Potrošnja	4.786,52	3.683,94	3.583,10	262,54	12.624,24

* Uključujući i 910,54 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

PRILOG D: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbe iz Trećeg energetskeg paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjava propisima u oblastima sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, infrastrukture, obaveznih naftnih rezervi i statistike, te transparentnosti, odnosno obaveza objave podataka na tržištima energije.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Evropske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, gasa, sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture. Generalni rokovi za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagradaama.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. juna 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. decembar 2015.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010/EU od 23. septembra 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. januar 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i stavljanju van snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. januar 2015., osim za član 9(1) gdje je rok: 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. januar 2015.).

Acquis o gasu

- Direktiva 2009/73/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog gasa i stavljanju van snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. januar 2015., osim član 9(1): 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. januar 2015.).

Acquis o sigurnosti snabdijevanja

- Direktiva 2005/89/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. decembar 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. aprila 2004. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja prirodnim gasom (rok: 31. decembar 2009.).

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. maja 2016. o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima i Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. februara 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvještavanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržaj sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. juni 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. januar 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i član 72(3)-(4) (rok: 1. januar 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. januar 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisija određenih zagađivača vazduha iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. decembar 2017.),
- Direktiva 2001/42/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. mart 2018.),
- Član 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. juli 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa članom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak sa prethodne stranice*

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, posebno člana 86. koje se odnose na javna preduzeća i preduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju van snage direktivâ 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. januar 2014.).

Nacionalni ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. oktobra 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Acquis o energetskej efikasnosti

- Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. o energetskej efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju van snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. oktobar 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. o energetskej efikasnosti zgrada (rok: 30. septembar 2012.),
- Direktiva 2010/30/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa proizvoda vezanih s energijom uz pomoć oznaka i standardiziranih informacija o proizvodu (rok: 31. decembar 2011.),
- Direktiva 2006/32/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. aprila 2006. o energetskej efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskej uslugama te o stavljanju van snage Direktive Vijeća 93/76/EEZ (rok: 31. decembar 2011.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. septembra 2009. o obavezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. januar 2023.).

Acquis o statistici

- Uredba Komisije (EU) br. 431/2014 od 24. aprila 2014. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća o energetskej statistici s obzirom na provedbu godišnjih statistika o potrošnji energije u domaćinstvima (rok: 31. decembar 2016.),
- Uredba Komisije (EU) br. 147/2013 od 13. februara 2013. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća o energetskej statistici s obzirom na provedbu ažuriranja mjesečne i godišnje energetske statistike (rok: 31. decembar 2013.),
- Direktiva 2008/92/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. o postupku Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena gasa i električne energije koje se zaračunavaju industrijskim krajnjim korisnicima (rok: 31. decembar 2013.),
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. o energetskej statistici (rok: 31. decembar 2013.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. aprila 2013. o smjernicama za transevropsku energetskej infrastrukturu te stavljanju van snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. decembar 2016.).

Prilikom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće vrši određena prilagođavanja propisa Evropske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji. Ministarsko vijeće je usvojilo i nekoliko nezavisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. ‘8. regije’ u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti snabdijevanja.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

PRILOG E: Otvoreni sporovi: Energetska zajednica – Bosna i Hercegovina

31. decembar 2016. godine

Slučaj ECS-1/10

Slučaj ECS-1/10, pokrenut Otvorenim pismom 21. septembra 2010. godine, odnosi se na državnu pomoć. Mada je 3. februara 2012. godine donesen *Zakon o sistemu državne pomoći u BiH* i krajem iste godine uspostavljeno Vijeće za državnu pomoć BiH, prema stavu Sekretarijata Energetske zajednice, izostala je praktična implementacija. Sekretarijat najavljuje da će nastaviti pratiti provedbu Zakona, a postupak za rješavanje spora okončati kada se propisi o državnoj pomoći počnu primjenjivati u energetske sektoru.

Slučaj ECS-8/11

Slučaj ECS-8/11, pokrenut Otvorenim pismom 7. oktobra 2011. godine, odnosi se na neispunjavanje obaveza BiH u donošenju odgovarajuće legislative u sektoru prirodnog gasa. Uzimajući u obzir odgovor Vijeća ministara BiH na otvoreno pismo, Sekretarijat je uputio *Obrazloženo mišljenje* 24. januara 2013. godine, i nakon novog odgovora podnio predmet Ministarskom vijeću Energetske zajednice na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 21. maja 2013. godine. Ministarsko vijeće je 23. septembra 2014. godine naglasilo dugotrajnost ozbiljnih propusta BiH i zadužilo Sekretarijat da pomogne pripremu potrebne legislative. Sekretarijat je 21. oktobra 2014. godine dostavio *Nacrt zakona o transportu prirodnog gasa, regulatoru i internom tržištu u BiH*, usaglašen sa Trećim energetske paketa EU. Kako BiH nije zakonski uredila ovu oblast, Ministarsko vijeće je prvi put u svojoj historiji 16. oktobra 2015. godine donijelo mjere protiv BiH kao Ugovorne strane. Nakon što je 13. oktobra 2016. godine potpisan *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u gasnom sektoru*, Ministarsko vijeće je 14. oktobra 2016. godine donijelo Odluku kojom su ranije donesene mjere suspendirane do 31. marta 2017. godine, do kada treba biti donesen državni zakon u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom.

Slučaj ECS-2/13

Slučaj ECS-2/13 pokrenut Otvorenim pismom 11. februara 2013. godine, odnosi se na izostanak transpozicije i implementacije obaveza o smanjenju emisije sumpordioksida (SO₂) pri sagorijevanju teških loživih ulja i tečnih naftnih goriva. Uzimajući u obzir činjenično stanje, Sekretarijat je 21. decembra 2015. godine Bosni i Hercegovini uputio *Obrazloženo mišljenje*, a 13. maja 2016. godine *Obrazloženi zahtjev*. Nakon odgovora BiH od 31. augusta 2016. godine, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 14. oktobra 2016. godine donijelo Odluku kojom je konstatirano nepoštovanje Ugovora o uspostavi Energetske zajednice zbog neprimjene čl. 3(1) i 4(1) Direktive 1999/32/EZ shodno članu 16. Ugovora, uz poziv da BiH bez daljeg odlaganja implementira definirane obaveze.

Slučaj ECS-1/14

Slučaj ECS-1/14, pokrenut Otvorenim pismom 3. marta 2014. godine, odnosi se na neispunjavanje obaveza koje BiH ima u transpoziciji i implementaciji Direktive 2006/32/EZ o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetske uslugama. Rok za transpoziciju i implementaciju ove direktive istekao je krajem 2011. godine.

Slučaj ECS-6/16

Slučaj ECS-6/16 pokrenut je *Obrazloženim zahtjevom* 13. maja 2016. godine, odnosi se na izostanak transpozicije Trećeg energetske paketa EU (Direktiva 2009/72/EZ, Direktiva 2009/73/EZ, Uredba (EZ) br. 714/2009 i Uredba (EZ) br. 715/2009) i neobavještanje Sekretarijata o mjerama transpozicije. Slučaj se vodi po ubrzanoj proceduri za netransponiranje pravne tečevine prema čl. 11(3) izmijenjenog Pravilnika o rješavanju sporova. Ministarsko vijeće je 14. oktobra 2016. godine donijelo Odluku kojom je BiH pozvana da u saradnji sa Sekretarijatom poduzme sve odgovarajuće mjere u otklanjanju kršenja u transpoziciji Trećeg energetske paketa i osigura poštovanje pravnog okvira Energetske zajednice do decembra 2016. godine.

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.

